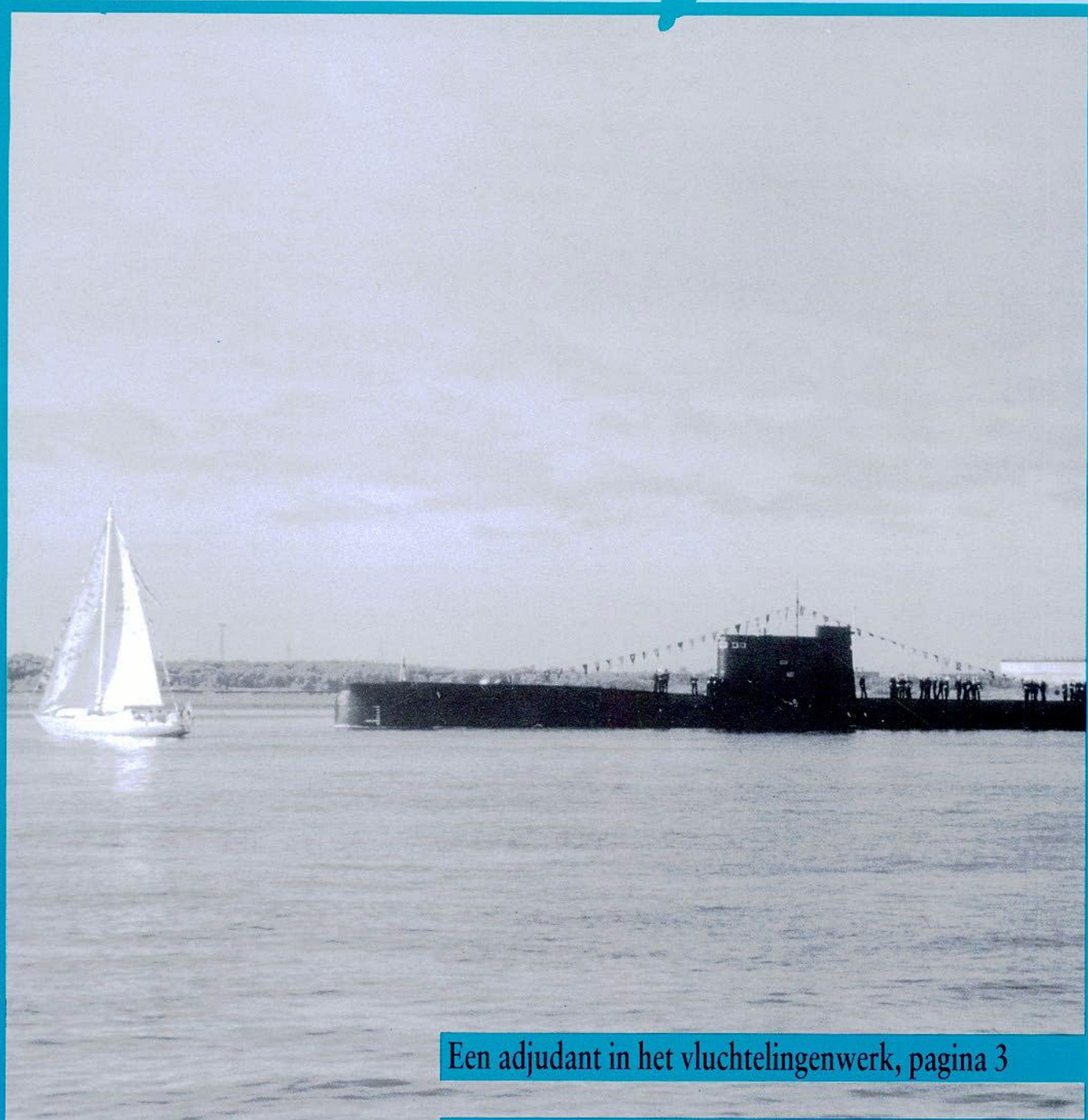

EGO

Een adjudant in het vluchtelingenwerk, pagina 3

SBK: Somber Beleidskader Krijgsmacht, pagina 8

Varen door het Rusland van 1994, pagina 10

nr. 2, februari 1995, 34e jaargang
 Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
 storten op postbankrekening 480414
 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
 Militairen ontvangen het blad op aan-
 vraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk -Wiltjer, Bart
 Hetebrij, Wim Heij (voorz.), Joan
 Merens, Vincent Peeters, Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam, Gerard
 van Erkelens, Sabine Funneman, Cor
 Hoekstra (CORK), Pieter de Jager,
 Tom Janssen, Stef Kessels, Willy
 Lohmann, Frits Maas, Len Munnik,
 René Nauta, Marco van Nek,
 Leonore van Opzeeland, Cor Out,
 Theo Paymans, Freek Pol, Rien
 Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten,
 Hans Schonk, Frank Spoelstra, Jan
 Stoof, Wessel Visser, Leon Wecke,
 Hans van Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens
 Redaktiesekretariaat:
 Erika Krijt-Leijendekkers
 Prepress/Lithografie/Druk:
 Brouwer Utrecht B.V.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
 Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op per-
 sonlijke titel en vertegenwoordigen niet
 noodzakelijkerwijs de visie van de redak-
 tie of de dienst HGV.

Overname van artikelen en tekeningen is
 alleen toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

Geestelijke Verzorging:	
geen kerntaak?	2
Adjutant in vluchtelingenwerk	3
Roskam	5
Telefoon, Vragen staat vrij	6
Popmuziek	7
Somber Beleid Krijgsmacht	8
Varen door het Rusland van 1994/10	
Middenposter René	14
Prikkels, puzzel	16
In het vizier	17
Film	18
Film in 't kort	19
Singermuseum Laren	20
Sport	21
Van HMT naar AMT	22
Gilde: kennis en ervaring delen....	23
Boeken	25
Loopvogel, Raadslieden,	
waar en wie	27
Poster Willy Lohmann	28

FOTO VOORPAGINA HANS BACK

GEESTELIJKE VERZORGING: GEEN KERNTAAK?

In bijlage 3 van de "Novemberbrief", onder het kopje "Overige niet-kerntaken", schrijven minister en staatssecretaris van defensie: *Voorts zal een groot aantal zogenoemde overige niet-kerntaken, dat door de krijgsmachtdelen wordt verricht, kunnen worden gebundeld, verkleind of afgestoten. Het betreft onder meer het militair penitentiair centrum, het wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling, de militaire muziek en de geestelijke verzorging. Door deze maatregelen wordt een reductie van ongeveer f 60 miljoen gerealiseerd.*

De door de bewindslieden geventileerde opvatting, dat de geestelijke verzorging niet tot de kerntaken kan worden gerekend (dit kennelijk in tegenstelling tot arts, maatschappelijk werker en psycholoog), gaat volstrekt voorbij aan de bijzondere positie van het militair personeel. Het bestaansrecht van de geestelijke verzorging bij de krijgsmacht berust immers op het feit dat de krijgsmacht haar leden in een ethisch-paradoxe situatie plaatst. (Terzijde: sinds enkele tientallen jaren heeft er geen bewindsman op defensie gezeten die dit niet nadrukkelijk heeft onderschreven!). Eenvoudiger gesteld: het verdedigen van de democratie, de westerse waarden, de cultuur, de mensenrechten, enz. houdt in het oefenen en -in uiterste instantie- toepassen van georganiseerd geweld.

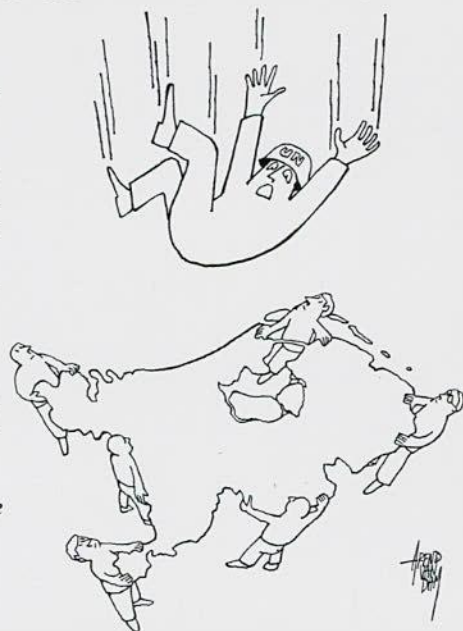
Welke taken of doelen men ook maar voor de krijgsmacht zal bedenken, welke organisatievorm men haar geeft en waar de krijgsmacht zich ook maar zal bevinden, zolang zij gekenmerkt wordt door een ethisch-paradoxe situatie zal er door de mensen binnen de krijgsmacht behoefte bestaan aan geestelijke verzorging.

Juist in de krijgsmacht van 1995, waar de onrust en onzekerheid onder het personeel ongekende vormen heeft aangenomen (er moeten opnieuw duizenden banen verdwijnen!, naar welke verre oorden zal men nu weer worden uitgezonden?) is het een noodzaak dat er voldoende aanbod aan geestelijke verzorging is teneinde de krijgsmachtmens van dienst te kunnen zijn bij de doordenking van eigen bestaan en bestemming in zijn/haar concrete levenssituatie. In de eerste plaats natuurlijk in die levenssituaties die naar hun aard de gewenste doordenking kunnen bemoeilijken (tijdens opleidingen en uitzendingen) maar ook meer in het algemeen, zoals bij het op de tocht komen te staan van je baan. De aandacht van de geestelijke verzorging richt zich principieel op het "geestelijk vlak" van de mens en in het bijzonder op datgene waarmee de mens zin en betekenis aan zijn bestaan kan geven, zich een oriëntatiepatroon kan verschaffen en een eigen identiteit kan verwerven. Bij het wezen van de geestelijke verzorging gaat het dus om het hoogste waar de (krijgsmacht)mens zich mee bezig kan houden: het leven zelf.

Toegegeven, de geestelijke verzorging is geen kerntaak van de krijgsmacht zelf in termen van vuur- of gevechtskracht, maar, zo niet de enige, dan toch in ieder geval wel een heel belangrijke peiler van de personeelszorg.

Wij moeten, op grond van het bovenstaande, concluderen dat de Novemberbrief geen enkel oog heeft voor de bijzondere positie van het defensiepersoneel. Op z'n zachtst gezegd buitengewoon verontrustend!

Redactie

EEN ADJUDANT IN HET VLUCHTELINGENWERK

Tijdens een BPZ(Bijzondere Personeelszorg)-conferentie ontmoette Raadsman Kees Roza een opmerkelijke militair: Arnold de Ruiter.

In het dagelijks leven is hij batterij-adjutant van de LUA-school Prins Maurits-kazerne in Ede en woonachtig in Didam. In zijn vrije tijd is hij zeer betrokken bij vluchtelingen, die hij met raad en daad terzijde staat. Met hem hadden Kees en medewerker Richard Schoonderbeek het volgende gesprek.

■ Aanleiding

Hoe ben je in het vluchtelingenwerk terecht gekomen?

In de jaren 70 ben ik een aantal jaren in voormalig Joegoslavië werkzaam geweest. In die tijd werkte ik op de Nederlandse ambassade in Belgrado. Van toen dateert mijn belangstelling voor land en volk. Ik ben het een beetje als mijn tweede vaderland gaan voelen.

In 1992 kwam de eerste stroom vluchtelingen uit voormalig Joegoslavië aan, in totaal zo'n 1500 personen. In die tijd werd naar gastgezinners gezocht. Mijn vrouw en ik hadden daar gezien wat ik net vertelde wel belangstelling voor.

Is dat er ook van gekomen?

Neen, want een maand later belde vluchtelingenwerk Nederland of ik wilde tolken in Arnhem. Er waren problemen bij iemand en men kwam er niet uit. Met het Servo-Kroatisch woordenboek ben ik er naar toe gegaan. Het was weer even wennen in het begin maar het lukte. Weer een maand later werd ik benaderd om Nederlandse les aan Joegoslaviëse vluchtelingen te geven.

Je bent er dus als van zelf ingerold?

Ja, ik ben toen les gaan geven maar eerst zijn wij 7 weken naar Indonesië geweest. Naar die vakantie hadden we al zo lang uitgekeken.

Lesgeven was je als militair instructeur niet geheel vreemd, toch lijkt ons dit niet gemakkelijk?

Ja, dat is volstrekt waar. Ik heb eerst contact gezocht met een school, ook in verband met de aansluiting van de "leerlingen" op onze cultuur. Ik gebruik nu de "Delftse methode", een systeem dat met plaatjes werkt, een soort Aap, Noot, Mies, lijkt het wel.

Julie vroegen me of ik het moeilijk vond. Nou, dat viel wel mee. Inmiddels was mijn Servo-Kroatisch beter geworden en kon ik hierin uitleg geven. Ook door regelmatig kranten te lezen en naar de Kroatische nieuwsdienst te luisteren. Ik gaf les van kwart over zeven tot vijf over half tien. Dat was stevast het tijdstip waarop de leerlingen het nieuws (in Joego-taal) aanzetten. Je zag dat ze erg geëmotioneerd werden.

Versilde die berichtgeving van de onze?

Ja, dat er zit een stuk propaganda in. Het is gericht op het goed praten van de eigen zaak en op het zwart maken van de tegenstander. Dit geldt voor alle zenders. De komt ook overeen met wat ik van militaire waarnemers hoor. Dat lesgeven deed ik tot dat na circa acht maanden de vluchtelingen op scholen terecht konden.

Wat ben je toen gaan doen?

Er kwam door de contacten, die ik inmiddels had, van alles op mijn pad. Zo kreeg ik te maken met een familie die niet meer overweg kon met een goed bedoelde maar paternalistische begeleider van Vluchtelingenwerk Nederland. Als je zulke mensen goed helpt, begint het balletje van zelf te rollen.

Een soort mond op mond reclame dus?

Ja inderdaad, er kwam meteen weer een nieuwe familie op ons af. Inmiddels hadden mijn vrouw en ik de taken verdeeld. Zij, als verpleegkundige, verzorgt de medische kant. Ik heb me meer toegelegd op de papierwinkel en de sociale zorg daaromheen. We hebben momenteel te maken met elf gezinnen. Het merendeel is "gedoogd" of in afwachting van een procedure.

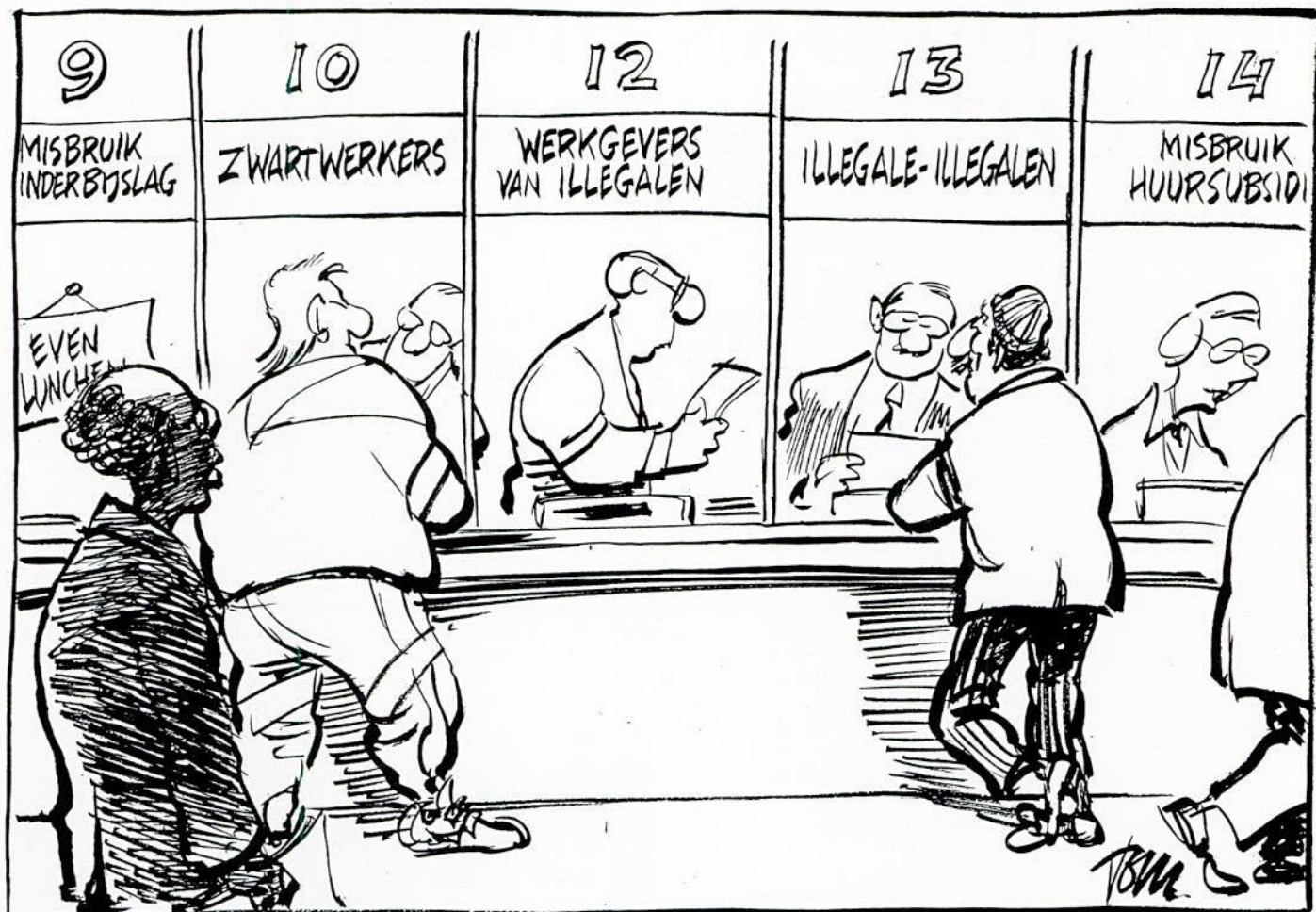
Kun je de EGO-lezer duidelijk maken hoe het nu zit met de categorieën?

Vluchtelingen die in de categorie A vallen zijn als zodanig erkend. Dat betekent dat ze recht hebben op een uitkering. In de regel krijgen ze R.W.W., huursubsidie etc. De B-status is inmiddels afgeschaft. Heeft men de C-status, dan

FOTO KEES ROZA

wordt men een jaar gedoogd met beperkte ondersteuning. Dat is de R.O.A. uitkering (Regeling Opvang Asielzoek-

kers Uitkering). Het komt neer op ongeveer f400,- per maand. Dat is dezelfde uitkering die ze zouden krijgen als ze bij de Nederlanders worden ondergebracht.

Daags voor de Kerst '93 heb ik een echtpaar bij familie in Zevenaar ondergebracht. Daarna heb ik ze via overleg met Justitie naar het A.Z. centrum in de Chassé-kazerne in Breda gebracht. Voor mij bekend terrein omdat ik er rijopleiding en N.B.C. cursus heb gedaan. De kazerne zag er triest uit. Gebouwen maakten een verwaarloosde indruk en er waren lekkages in de gangen. Het zat vol met asielzoekers.

Heb je zelf ooit mensen in huis gehad?
Neen, ik zou er geen tijd meer voor hebben.

■ Betrokkenheid

Wat beweegt jou dit werk te blijven doen?

Er ligt een stukje persoonlijke geschiedenis in voormalig Joegoslavië. Vanuit onze betrokkenheid bij het land willen wij nu de mensen die hierheen komen helpen. Mijn collega's geven mij overigen alle ruimte en medewerking om dit werk te doen. Bijvoorbeeld meegaan naar de Sociale Dienst en het Arbeidsbureau in verband met het verkrijgen van cursussen en werk. In mijn omgeving kennen

de ambtenaren "die grijze postduif" inmiddels goed. Omdat ik me hoofdzakelijk op het asielzoekerscentrum Zevenaar richt, blijft het overzichtelijk.

Wat is het leukste dat je ooit meemaakt?

Voor een aantal families was ik er in geslaagd om over 1993 belastinggeld terug te krijgen, ongeveer 2500 gulden. Uit dankbaarheid is er toen een lammetje voor mij geslacht. Mijn vrouw en ik hebben dat met hen gezamenlijk opgegeten.

En het vervelendste dat je hebt meemaakt?

Iemand die je les geeft, er vandoor gaat en bij diverse landgenoten schulden achterlaat. Hoe meer families, des te meer kans op conflicten.

Wat vind je van het overheidsbeleid t.a.v. de opvang?

Op zich heel redelijk. Wel is er sprake van een gebrek aan gekwalificeerde medewerkers in de opvangcentra. Ik vind ze vaak te jong. Mensen van 20/21 jaar met dit werk belasten is problemen zoeken in plaats van oplossen. Verstaanbaarheid is heel belangrijk.

We begrijpen van jou dat je dit werk vanuit een zekere overtuiging en betrokkenheid moet doen.

Ja zeker, en dan maak je ook leuke dingen mee. Zoals toen wij met Kerstmis '93 aangeklede kerstbomen en wat cadeautjes bij 3 moslimgezinnen hebben gebracht. Die kinderen waren er heel blij mee. Tenslotte komen ze er op school ook mee in aanraking. Je leert ook de dingen te zien zoals ze zijn. Tijdens de B.P.Z. cursus kwam de waarneming weer naar voren van asielzoekers, die na een half jaar verhuizen en hun inboedel achterover drukken. Wat men niet weet is dat voor die inboedel een voorschotregeling geldt. Dat houdt in dat vluchtelingen bij ons in de regio veelal ongevraagd een inboedel uit de derdewereldwinkel krijgen. Dat wordt dan als voorschot op de uitkering gezien en de geschatte waarde, zo tussen de 3 en 5 duizend gulden, moeten ze wel degelijk terugbetalen. Het is dus niet zo gek als ze verhuizen en hun eigendommen niet (nog eens) willen achterlaten.

Bedankt voor dit gesprek.

Kees Roza en Richard Schoonderbeek.

GRENZEN ZIJN NIET VIES

pen. Maar waarom moet ik dan wel verdraagzaam zijn voor de eis van sommige Moslims, die in Nederland wonen, dat hun dochters hoofddoeken op mogen houden op Nederlandse scholen?

Ik wantrouw mensen die beweren, dat verdraagzaamheid onbegrensd moet zijn. Dat klinkt grootmoedig en menslievend, maar ze hebben wel ongelijk. Want de vrijheid is niet onbeperkt. We hebben wetten nodig om ons duidelijk te maken, dat niet alles maar kan. Verdraagzaamheid kan per definitie niet onbegrensd zijn. Ook de grenzen van een land zijn er niet voor niets: buitenlanders komen er zonder toestemming niet binnen. Verdraagzaamheid kan niet echt onbegrensd zijn.

Toch vinden sommige mensen, dat je niets mag verbieden. Tolerantie wordt gezien als de vrijheid om alles te mogen. Maar die vrijheid kan nu eenmaal nooit absoluut zijn want zonder grenzen aan de verdraagzaamheid kan de samenleving ook niet bestaan. De samenleving heeft verboden nodig. Je mag niet stelen, je mag niet moorden en je mag ook niet verkrachten. Er moet heel wat worden verboden, omdat anders mensen zich anders bedreigd voelen, in hun rust, in hun bezit, in hun bestaan, in hun leven. Er moet dus zeker wel worden verboden, nl. dat wat levensbedreigend is voor anderen of voor de samenleving.

Het is al erg genoeg dat de machthebbers jarenlang in het vroegere Joegoslavië hun gang konden gaan. Waarom moeten we verdraagzaam zijn tegenover de misdadigers in uniform in dat verziekte land die vermomd (als politicus of als gelovige of zelfs als democraat) andersdenkenden blijven uitroeien?

■ Grenzen aan de vrijheid?

Toch vinden veel mensen dat de vrijheid van meningsuiting wel onbeperkt is: "Laat de rioolpers maar schrijven wat ze willen, ook al zijn dat leugens. En columnisten mogen ook onbeperkt schrijven wat ze willen. De mensen die de leugens of de laster lezen kunnen zelf immers wel nadenken? Want als je gaat verbieden, dan ben je met censuur bezig!", zeggen ze.

Dat vind ik onzin. Als je zo redeneert,

dan moet je ook alle ruimte geven aan de kranten en tijdschriften van de neonazi's, de antisemieten, de vrouwenverkrachters. Dan moeten zulke verwerpelijke denkbbeelden ook toegang hebben tot radio en televisie. Dan mogen racisten hun beangstigende denkbbeelden uitkramen, desnoods onder bescherming van de politie. En dat is dan ook precies wat er in de VS gebeurt, waar bijvoorbeeld de Ku Klux Klan en geüniformeerde neo-nazi's mogen roepen wat ze willen, want "de vrijheid van meningsuiting is heilig".

Het doet er dus niet toe, wat je roept, ook al is het moreel nog zo verwerpelijk, maar je mag niets verbieden, zeggen de mensen die zichzelf opwerpen als verdedigers van de vrijheid. Toch denk ik, dat ze de doodgravers van die vrijheid niet eens zien. Want ze vinden zichzelf grootmoedig en het toppunt van liberalisme, als ze ook verdraagzaam zijn voor de andersdenkenden uit de hoek van de racistische partijen.

Maar waarom moet de democratie onbegrensd verdraagzaam zijn? Als het gaat om het "verbod op verbieden", dan mag het in de democratie bijvoorbeeld ook niet worden verboden, dat er openlijk opgeroepen wordt om vrouwen te verkrachten. Toch zal niemand de verdraagzaamheid zo ver willen laten komen. En ik blijf het belachelijk vinden dat hoofddoekjes verplicht worden voor islamitische schoolmeisjes en dat broeken voor christelijke schoolmeisjes verboden kunnen worden.

Karel Roskam

Verdraagzaamheid is smeerolie voor de samenleving. De wereld zit vol mensen, die elkaar niet kennen. Iedere onbekende kan een bedreiging zijn: die ander is misschien wel uit op je huis, op je werk, op je partner. Of die ander loert misschien op je fiets of alleen maar op je plaats in de rij voor het loket of je beurt in de winkel. Gelukkig zijn de meeste mensen fatsoenlijk genoeg om anderen niet te bedreigen en gelukkig hechten de meeste mensen waarde aan verdraagzaamheid: we gunnen anderen hun huis, hun werk, hun partner of alleen maar hun beurt in de winkel.

Een wereld zonder verdraagzaamheid wordt een puinhoop. Het zou misschien niet meteen overall moord en doodslag worden, zoals in het vroegere Joegoslavië of in Rwanda. Maar zonder verdraagzaamheid lopen we toch zeker elkaar omver op het zebrapad en duwen we anderen de trein uit. We zouden voordringen in de winkels en we zouden allemaal onze ellebogen gebruiken.

PROBLEMEN ROND DE DRAAGBARE TELEFOON in de Israëlische krijgsmacht

*Ik doe het elke dag,
Ik ben een westerling.*

*Ik verbruik veel meer grondstoffen dan
per sé nodig:
grondstoffen verwerkt in metaal, plas-
tic,
in verbruiksstoffen zoals kleding en
schoeisel.*

*Ik verbruik veel meer fossiele brandstof-
fen dan per sé nodig:
om te produceren, te reizen, op vakantie
te gaan;
huis, werkplaats en kantoor te verwar-
men.*

*Ik verbruik ongelofelijke hoeveelheden
water:
voor huishoudelijk gebruik, maar nog
veel meer voor de fabricage van papier,
staal, chemische produkten e.d.*

*Ik laat voor mijn dagelijkse eten en drin-
ken veel meer produceren dan voor mij
per sé nodig en gezond is.*

Ik verbruik meer dan mij toekomt.

*Ik produceer dagelijks een geweldige
hoop afval die het milieu belast.*

*Door zo te leven vervuil ik zo zwaar dat
we wereldwijd daarmee vastlopen. Zon-
der dat miljoenen een bestaansniveau
bereikt hebben dat menswaardig ge-
noemd mag worden.*

Wil ik dat ?

*Kan ik daar iets aan verande-
ren?*

Steven.

In Israël arriveren steeds meer rekruten bij de kazernepoort met ... een draagbare telefoon. "Een soldaat heeft als standaarduitrusting een geweer en geen draagbare telefoon", zo is de simpele militaire redenering. Daar evenwel duidelijke instructies ontbreken zien toch heel veel commandanten zich voor een lastig probleem geplaatst.

De draagbare telefoon, in het Hebreeuws peleffoon, is in Israël buitengewoon populair, bij burgers zowel als militairen. Nu is in Israël het onderscheid tussen burger en militair niet zo gemakkelijk te maken. Immers iedere Israëlische man wordt (tot de leeftijd van 45 jaar) zo'n slordige veertig dagen per jaar onder de wapenen geroepen om het vak niet te verleren. Voor veel reservisten, in het bijzonder diegenen met een eigen bedrijfje, biedt de draagbare telefoon dan uitkomst. Vanuit de kazerne of te velde is men in staat, via de peleffoon, zijn zaken gewoon voort te zetten. Deze lieden werd, tot nu toe, geen strobreed in de weg gelegd.

Nu evenwel steeds meer dienstplichtigen met een draagbare telefoon opkomen gaan er in toenemende mate stemmen op dit te verbieden. "Een peleffoon is meer iets voor directeurs van grote bedrijven en niet voor soldaten", is de opvatting van veel commandanten. Bovendien, zo voegden zij er aan toe, zijn wij er ook

niet mee uitgerust.

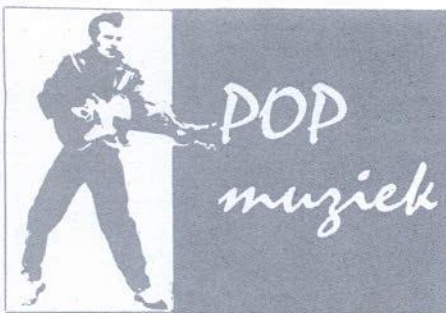
Voorstanders vinden dat er niets op tegen is als soldaten in hun vrije tijd, via de draagbare telefoon, het contact met familie en vrienden blijven onderhouden. "Het is een stuk plezieriger gebruik te maken van een peleffoon dan uren in de rij te moeten staan voor die ene telefoon op de kazerne", menen zij.

Maar een oud-commandant merkte onlangs voor de Israëlische radio op dat er paal en perk aan deze uitwas diende te worden gesteld: "Binnenkort brengen ze nog hun waterbed van huis mee, omdat het comfortabeler is dan een legermatras".

Wij zijn benieuwd wanneer deze problemen zich in de Nederlandse krijgsmacht zullen gaan voordoen.

Wim Heij

LOSGESLAGEN: DE MYTHE VAN METALLICA

Het verhaal wil dat, als Metallica niet aan het repeteren was, ze zich wel overgaven aan hun op één na liefste tijdverdrijf: drinken. In feite schijnt dat een belangrijk onderdeel van van de groepsleden geweest te zijn. Zozeer zelfs, dat de band al snel de bijnaam 'Alcoholica' zou krijgen.

En tien jaar na de oprichting van de groep is dit een beeld dat het kwartet nog steeds graag overeind wil houden. De onlangs verschenen, geïllustreerde biografie heet dan ook toepasselijk *Losgeslagen*. Daarin wordt de hele geschiedenis op een smakelijke manier uit de doeken gedaan, van de oprichting van de band door zanger-gitarist James Hetfield en drummer Lars Ulrich tot aan het verschijnen van hun tot op heden laatste CD: Metallica.

HEAVY-METAL

In de tien jaar dat de band bestaat is ze uitgegroeid tot één van de grootste bands in de categorie 'heavy-metal' en heeft Metallica zo'n tien miljoen platen en CD's weten te verkopen. De band, die het harde, oncompromisloze geluid van de debuut CD 'Kill 'em all' behoorlijk heeft veranderd, dient als voorbeeld voor een hele generatie muzikanten en groepen die het allemaal zoeken in de zware regionen van de rock-muziek. Het is dan ook altijd interessant om van zo'n fenomeen eens te lezen hoe het zat in de begintijden, en hoe het allemaal zo gekomen is. Van de pagina's van de biografie spetteren keer op keer de alcohol, de decibellen en de feesten af, waarbij er natuurlijk van alles vernield werd totdat iedereen zo zat als een kanon in slaap viel. De foto's laten de band nogal eens in alle staten van uitbundige dronkenschap zien.

Maar ook het langdradige reizen van gehucht naar gehucht in de begintijden levert allerlei komische verhalen op. Zoals die keer toen de band moest spelen ergens op het platteland, waar het net was alsof er meer vliegen dan mensen waren en de plaatselijke hill-billies met geweren zwaaiden om 'dat langharige tuig eens een lesje te leren'. Natuurlijk was er in het begin geen geld en bijna niets te eten. Op een romantische manier schildert de biograaf hoe de jongens van Metallica dan altijd de koelkast van hun eerste bassist opentrokken om te ontdekken dat 'die kloothommel altijd alleen maar een tomaat of een half brood

Groeps-biografie schetst een luchtig beeld vol drank en laat de legende intact

in de ijskast had'. Dus zopen ze maar zijn voorraad wodka op om de flessen daarna geniepig met water te vullen.

OP KABAAL LEVENDE PARASIEET

De biografie is geschreven door fan van het eerste uur K.J. Doughton. Hij noemt zichzelf een 'op kabaal levende parasiet' en het laat meteen goed zien op wat voor een smeuge manier het allemaal geschreven is. Doughton stond al vóór de feitelijke oprichting van de band in contact met drummer Lars Ulrich, want platen van hun illustere voorbeelden in de heavy-metal verzamelden ze allebei. Die waren toen moeilijk te krijgen en het vergaren van vinyl mondde vaak uit in trektochten naar obscure platenzaken. Later zou Doughton een tijd lang de fanclub van Metallica bestieren.

Door dergelijke zijsprongen ontstaat een goede indruk van het muzikale klimaat in de jaren '80 in Amerika. Heavy-metal, zoals dat tegenwoordig te horen is, stond nog in de kinderschoenen. Een nieuwe generatie liefhebbers van harde rock muziek, die ontevreden was met de verrichtingen van de toenmalige rocksterren zoals Ted Nugent, vormde een basis voor beginnende groepen zoals Metallica. Deze liefhebbers bestonden ook uit fanatieke en toegewijde fans en verzamelaars, die demo-cassettes van veelbelovende bands ruilden en concerten van favoriete groepen bezochten.

TROUW PUBLIEK

De biografie laat doorschemeren dat dit trouwe publiek van belang is geweest voor de verdere carrière van de band. Maar dat schijnt Metallica zelf ook te weten, want tijdens het verdere verloop hield de band voortdurend rekening met zijn cultusachtige, tegendraadse uitstraling. Pas vrij laat, na het verschijnen van de vierde CD 'And justice for all' volgden de eerste video-clips. De overstap naar een groot platenlabel is dan al gedaan. En tot op de dag van vandaag houdt Metallica bewust het imago van een ruige en onafhankelijke band in stand, die het met behulp van een sterk management en een groot label tot over de undergrounddrempel bracht.

De biografie is eigenlijk niet een objectieve beschrijving van de band, maar meer een soort kijkje aan de binnenkant van iemand die de band duidelijk een zeer warm hart toedraagt. Mensen die benieuwd zijn naar de muzikale ontwikkeling van de band

vinden er, behalve de omschrijvingen van de muziek (knersende gitaarriffs, dubbelbasdrumwerk als machinegeweren) verder weinig verhelderends in.

Het wordt een beetje in het midden gelaten hoe de band nou eigenlijk aan het Metallica-geluid kwam, terwijl dat nou juist zeker in het begin, insloeg als een bom. Want het razendsnelle, onamerikaanse gitaarwerk en de extreme benadering waren voor die tijd revolutionair. K.J. Doughton laat wel weten dat de oorsprong daarvan ligt in het feit dat de bandleden gewoon houden van stevige rock muziek en daar veel naar luisteren. Met name bands uit de begin jaren '80 zoals Venom en Diamond Head duiken keer op keer op in de bladzijden van het boek. Een diepere blik in de keuken krijgt de lezer niet.

UPS EN DOWNS

Maar niet alleen het feesten en het succes van de groep, maar ook de minder leuke en trieste gebeurtenissen passeren de revue. Zoals bijvoorbeeld het ontslag van gitarist van het eerste uur Dave Mustaine, die later zijn eigen band Megadeth zou oprichten. Van hem immers vonden de leden van Metallica dat hij een drankprobleem had. Gezien de zuipartijen van de band moet Mustaine dan wel een fenomeen drinker geweest zijn. Of de dood van meester-bassist Cliff Burton ten gevolge van een busongeluk tijdens een tour. Dit was voor de band het meest diepe en traumatische punt in het bestaan. Het had bijna betekend dat dit het einde was van Metallica.

Voor de fan, die het waarschijnlijk allemaal wel weet, maar die het nou eenmaal toch moet hebben, is het allemaal wel bekend. Het laatste hoofdstuk, dat de collector's items behandelt en de discografie, schijnt er daarom speciaal voor in opgenomen te zijn. Voor de geïnteresseerde is het een boeiende, maar niet erg diepgaande beschrijving van een fenomenale rockband die er gekomen is door hard werken en niet, zoals de biografie quasi-serieus wil laten geloven, door de één na de andere fles drank leeg te drinken.

Theo Paymans

Metallica - Losgeslagen, geschreven door K.J. Doughton, uitgegeven door uitgeverij BZZTôH. Alleen verkrijgbaar bij filialen van de Free Record Shop en Fame Music.

SBK - SOMBER BELEID KRIJGSMACHT.

Men rekent d'uitslag niet, Maar telt het doel alleen.
Hendrik Tollens, 1819.

Verskillende Europese landen kijken wel eens afkeurend naar Nederland. Op diverse gebieden heeft Nederland verschillende denkbeelden die niet in de pas lopen met de meest gangbare Europese denkbeelden. Dat geldt ook de hoogte van de staats-schuld.

In januari 1994 was de hoogte van de staatsschuld opgelopen tot 485 miljard harde Hollandse guldens. Aan aflossing zag de regering zich geplaagd voor 30 miljard; helaas kwam het begrotingstekort 1994 a 50 miljard hier weer overheen. Dit bracht het eindsaldo van de staatsschuld in december 1994 tot een hoogte van 505 miljard guldens. Wat leren we nu van dit grote probleem van de staatsschuld? Dat de overheidsschuld een zelfstandige bron voor bezuinigingen is geworden. De hoge rentelast brengt met zich mee dat andere uitgaven worden verdrongen. En niet alleen dat, er zal moeten worden ingeleverd! De in het verleden gemaakte afspraken staan onder druk. Zo ook bij Defensie. De politiek bepaalt, en al zullen de meningsverschillen die er op het politieke vlak bestaan wel worden geneutraliseerd, bezuinigd moet er worden.

■ Werkgelegenheid...

Eind jaren tachtig had het Defensiepersoneel niet gedacht dat het zo'n vaart zou lopen met het bedrijf Defensie. Was het de bedoeling het Nieuwe Personeels Beleid (NPB) in de jaren negentig stapsgewijs in te voeren, de val van de muur heeft het geheel danig in de war geschopt. Om het teveel aan personeel, dat was ontstaan, af te laten vloeien, had Defensie in het "overlegcircuit" de regeling Buitengewoon Verlof - Leefijds Ontslag Militairen (BV-LOM) ingevoerd. Het probleem werd benaderd met het oogmerk dat het een **werkgelegenheidsmaatregel** was. Ouderen konden uittreden en jongeren doorstromen. Zij die er gebruik van maakten waren "dik" tevreden, zowel de blijvende doorstromers als de gaande uittreders. Maar "de tijd hâldt gijn skoft" en er kwam in 1991 een Defensienota die alles weer overhoop gooide. Er ontstond binnen het "overlegcircuit" een discussie omtrent een nieuw te vormen uitstroombevorderende maatregel (UBM). Maar die was natuurlijk niet zo goed als de BV-LOM. Dat was een gevolg van het bezuinigingspook dat kwam bovendien. Nu werd door dezelfde overheid, als werkgever, een andere benadering op tafel gelegd. Het werd nu "**arbeidsplaatsen scheppen voor jongeren**". Met andere woorden, er zouden jongeren bij komen en de ouderen konden het hek over! Het geheel was natuurlijk in mooie woorden verpakt maar het wilde gewoon

zeggen dat het een bezuinigingsmaatregel was. Defensie zag een beperkte UBM gevolgd door de wachtgeld-UKW als oplossing voor de gerezen personeelsproblemen. Aangezien de meeste ouderen, overigens niet bij alle krijgsmachtdelen, zich al hadden laten registreren voor de BV-LOM was het aantal militairen dat de wachtgeld-UKW maatregel in de schoenen geschoven kreeg, gering. In de jaren 1990 tot en met 1992 vierde het BV-LOM hoogtij en de termijnen die in het NPB waren afgeprocedeerd, stonden nog niet ter discussie. (Zie figuur 1.)

■ Behoud van werk....

Echter, de hele wereld veranderde van de ene dag op de andere. De eerst gevreesde vijand bestond niet meer en er kon derhalve meer bezuinigd worden. De Prioriteitennota zag het licht. Ook dat heeft in het "overlegcircuit" tot heftig overleg geleid. De "politieke tegenpartij" voerde nu als benadering aan dat het "**behoud van werk voor jongeren**" het uitgangspunt zou zijn. Dat was van belang om tot goede afspraken te komen. De jongeren moesten hun baan behouden. De ouderen waren geen onderwerp van discussie, die hadden toch hun UBM-wachtgeld-UKW regeling? Ja, dat was wel zo maar de kwaliteit liep uit het leger weg en dat moest worden voorkomen. Weer werd het opgevoerd binnen het overleg en kwamen de partijen tot een "UBM-Overtolligheids" regeling. Zij die overtollig waren konden van de UBM gebruik maken. Het was omgezet tot een "Tool of Management". Defensie bepaalde wie er onder viel en er gebruik van kon maken. Ook nu waren er militairen die er op één of andere manier toch gebruik van maakten. Door het toepassen van de, in het NPB opgenomen "Remplacanten" regeling, vond er voor menig een verschuiving plaats.

Al met al was het 1994 geworden. Defensie, althans het dienend personeel, was lichtelijk onwel geworden van al het gereorganiseer. Het uiteindelijk doel was om de Krijgsmacht, globaal gezien, met 50% in te krimpen. Daarbij werd de dienstplicht afgeschaft wat het onwel worden van de beroepsmilitairen nog verergerde. Het "paarse" kabinet was ondertussen bezig om de bezuinigingskam door de diverse ministeries te halen. Er moest fors bezuinigd worden en sommige ministeries kregen een extra claim op hun bord gelegd. Defensie kreeg 914 miljoen extra te bezuinigen. Maar de Defensienota 1994 en de heilig verklaarde Prioriteitennota moesten overeind blijven. Nu wordt in de Prioriteitennota het merendeel van de pagina's besteed aan de structuur en het materieel van een moderne Krijgsmacht en maar weinig pagina's aan het personeel. De Defensiebegroting liet echter zien en horen hoe de politiek over het Defensiebedrijf dacht. Natuurlijk zijn wapens nooit een grond voor werkverschaffing maar een land zonder Defensie is niet denkbaar. Om de haverklap wordt in de discussie aangevoerd dat de grens van het verder bezuinigen is bereikt. Verder verminderen is onmogelijk. Hiermee wordt bedoeld: "Verder korten op de materiële en operationele doelstellingen is ondenkbaar!" Maar toch moet er bezuinigd worden. De operationele doelstellingen (primaire), de ondersteunende doelstellingen (secundaire) en de investerende doelstellingen (quartaire) komen niet voor ver-

Welk jaar:	Wat:	Waarin:	Waarom:
1990	BV-LOM	NPB	Werkgelegenheidsmaatregel
1991-1992	UBM-WG-UJKW	Defensienota	Scheppen van banen voor jongeren
1993	UBM-O	Prioriteitennota	Behoud van werk voor jongeren
1994	UBM-O Aanscherpen	4-novemberbrief	Behoud van werk voor iedereen

Figuur 1. Tijd, oorsprong en benadering van maatregel t.b.v. het Defensiepersoneel

dere korting in aanmerking. Dat zou haaks staan op het handhaven van de slagkracht. Als antwoord op een hierover gestelde vraag zei de Minister dan ook dat de kortingen niet zullen gelden voor ondersteunende eenheden die direct gerelateerd zijn aan operationele eenheden. Dan blijft alleen over de personele doelstellingen (tertiair) en men was het politiek gauw met elkaar eens. Hier kan nog wel wat gedaan (gekort) worden.

■voor iedereen!

Da heeft geleid tot de "4 novemberbrief" van de Minister van Defensie, Joris Voorhoeve. Hij sprak zich hierin uit over hoe hij in 1995 en 1996 invulling gaat geven aan de 914 miljoen extra korting op zijn begroting. Hij geeft aan dat hij tot 1996 op jaarbasis 250 miljoen minder wil korten om het investeringsniveau (quartaal) van de krijgsmacht op peil te houden. Het kabinet heeft de brief goedgekeurd, wat inhoudt dat de regering er achter staat. Het kabinet heeft Joris de ruimte gegeven om pas bij de "herijking" in het voorjaar van 1995 het geld te vinden, want gekort moet er worden. Als verzachting is aangevoerd dat het binnen de drie betrokken ministeries (Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking) moet worden gevonden. Uiteindelijk hebben de Militaire Vakbonden de "4 novemberbrief" in het overleg voorgelegd gekregen met de woorden dat "nog niets absoluut zeker was" en zelfs dat was niet zeker. Maar dat er aan een extra verlies van 4000 banen niet te ontkomen viel. Nu werd weer een andere benadering naar voren gebracht. Nu zou de benadering zijn "Behoud van werk voor iedereen". Wel 4000 extra banen weg bij Defensie maar toch behoud van werk voor iedereen!? Natuurlijk wordt er weer gesproken over maatregelen tot verbetering van de doelmatigheid en beheersing van de kosten, maar eigenlijk is de intentie van de brief gewoon dat het allemaal om bezuinigingen gaat. Nu moeten de bestaande regels worden aangescherpt, wat neerkomt op bezuinigen op personeel. De Minister van Defensie schrijft het niet letterlijk maar als de plannen die nu ontwikkeld worden daadwerkelijk worden doorgevoerd zal dit leiden tot een forse personeelsreductie. Daarvoor hoeft je niet eens tussen de regels door te lezen. De maar voor 40% georganiseerde militairen dienen beter te weten.

■ Overtalligheid...

Hoe wil defensie dan de bestaande regels aanscherpen? Om te beginnen zal zij snel moeten vaststellen waar de overtalligheid nu eigenlijk zit. Dit moet vooruitlopend op de formatieve invulling van de nieuwe organisatie plaatsvinden. Het is niet voor niets een gigantische reorganisatie die plaatsvindt. Alle krijgsmachtdelen dienen een datum vast te stellen waarop zij uiteindelijk deze reorganisatie klaar denken te hebben. Om dat voor elkaar te krijgen zal Defensie criteria moeten vaststellen en zij zal die moeten hanteren. De criteria die moeten worden opgesteld moeten bepalen welk personeel er mag blijven. De

criteria dienen evenwichtig van aard en samenstelling te zijn en dienen op zich niets te maken te hebben met het te reorganiseren onderdeel maar wel het krijgsmachtdeel. Daarnaast dient er een marktgericht onderzoek te komen dat precies aangeeft wat de dwarsdoorsnede van de Defensiepopulatie is. Qua leeftijd en rang moet dan duidelijk te zien zijn waar de overtalligheid zich bevindt. Dat zal natuurlijk de kwaliteit onder druk zetten maar dat moet te accepteren zijn. Een aantal jaren geen uitzendingen en de kwaliteit is weer terug. Als dan deze overtalligheid bekend is, kan er natuurlijk niet direct tot ontslag worden overgegaan. Nee, deze **overtalligheid** (te veel in aantal) moet worden omgezet in **overtolligheid** bij de hele Rijksoverheid. De in Nederland geaccepteerde normen wat betreft arbeid zullen op deze groep van toepassing worden verklaard. Dit houdt in dat de leeftijdscriteria, arbeidsverleden en arbeidspositie meegenomen moeten worden. Hierbij moeten alle middelen van het eerder afgesproken SBK worden meegenomen. Is dat gedaan dan zullen er altijd een aantal overblijven die met overtolligheidsontslag kunnen.

■ Andere baan...

De UBM-wachtgeld-UKW is nu, na de 4 novemberbrief, niet langer meer inzet van het beleid. Deze regeling is te kostbaar voor Defensie. (Zie figuur 2.)

Het personeel dat er gebruik van maakt, komt financieel niet buiten de organisatie en blijft op de begroting drukken. We moeten bezuinigen!! Er zal dan gekeken moeten worden naar herplaatsing bij de overheid. Hierbij moeten de volgende criteria gelden:

- kan zij/hij op een burger of militaire functie bij Defensie worden geplaatst?
- kan zij/hij bij een ander ministerie worden geplaatst?
- is het een passende functie?
- is zij/hij geschikt voor dat werk?
- is zij/hij geschikt te maken voor dat werk?

UBM-Overtolligheid.	Wachtgeld-UKW.
Gebruik vanaf 50 jaar indien men overtollig is	Gebruik vanaf 52 jaar voor iedereen
80% van het laatst genoten wedde	93% - 83% - 73% aansluitend 80% UKW
Vergoeding ziektekosten;	Geen ziektekostenvergoeding;
Halve pensioenopbouw;	Over wachtgeldtijd geen pensioenopbouw
Geen sollicitatieplicht;	
Niet ontslagen, gewoon even met verlof	Wel ontslagen

Figuur 2. Onderscheid UBM en Wachtgeld - UKW

Nu staan de andere ministeries niet direct te springen om oudere (45+) werknemers van Defensie over te nemen. Ze moeten zelf ook inkrimpen en bezuinigen en hebben voor hun eigen personeel een sociaal plan. Daarnaast hebben ze natuurlijk liever jongere werknemers, die zijn goedkoper. Maar geheel ondenkbaar is het niet. Het moet worden meegenomen want het was al mogelijk binnen het SBK. Al deze problemen houden in dat er concessies gedaan moeten worden. Het uitgangspunt was toch "behoud van werk voor iedereen".

Deze concessies zijn:

- de aard van het werk;
- het salarisniveau;
- het werkniveau;
- de reisafstand;
- de regio.

Als er al een baan aangeboden wordt, zullen al deze concessies de revue kunnen passeren.

■ Of anders ontslag...

Natuurlijk komt er nog een probleem om de hoek kijken. Het Sociaal Beleids Kader van het NPB had voor het zoeken naar een baan twee jaar uitgetrokken. Binnen die twee jaar (na een half jaar onder een andere noemer) moest er een baan gevonden worden, zo niet dan volgde ontslag. Deze twee jaar duurt de politiek te lang. Gedurende die twee jaar staat het betreffende overtollige personeel nog wel op de loonlijst bij Defensie. En zoals we al gezien hebben kan er alleen bezuinigd worden op de personele doelstellingen. De politiek zegt het zo: "Zodra de overtolligheid is vastgesteld, zo snel mogelijk weg!! Anders kost het geld en dat mag niet vanwege de enorme staatsschuld!!" De fase van overtalligheid naar overtolligheid waar twee en een half jaar voor stond wordt dus sterk verminderd. Terug naar maximum één jaar!!

Dit heeft natuurlijk consequenties voor het in 1990 afgesproken Sociaal Beleids Kader wat minstens tot 1998 zou blijven bestaan. De politiek wil het SBK wel handhaven maar aanscherpen. De "gouden randjes" moeten eraf. De overlegpartners krijgen ook nog een wortel voorgehouden want de politiek is bereid het aangescherpte SBK tot het jaar 2000 te laten gelden. Er staan wat zaken ter discussie zoals: de termijn van functioneren beneden niveau wordt langer. Dat geeft niets volgens de politiek want je hebt toch werk. Onder druk van zijn collega-ministers zal er ook getracht worden om de wachtgeldregeling te verlagen. De toekomstige verlaging heeft geen effect op die militairen die onder het SBK met

wachtgeld zijn gegaan of zullen gaan.

De minister moet een keer met zijn billen bloot. Hij moet eens een keer toegeven dat al deze reorganisaties en aanverwante personele maatregelen de gevechtskracht aantasten. Hij doet wel voorkomen dat hij iedereen aan het werk kan houden maar de Landmacht heeft de LOPROslag al verloren. Joris zal eens duidelijk moeten maken in welke tijd de krijgsmacht en de mensen in die krijgsmacht nu eigenlijk terecht komen.

Pieter F.W. de Jager.

OM DE NOORD NAAR PETERSBURG

Varen door het Rusland van 1994

“Sem’ futov pod kilom” - ‘Zeven voet onder de kiel’ is wat Russen je als heilwens voor een behouden vaart meegeven. Het moet geholpen hebben, we zijn veilig in de thuishaven teruggekeerd.

Verslag van een ongewone zeiltocht in de zomer van 1994.

■ Willem Barentsz en Tsaar Peter

In 1594 voer Willem Barentsz naar de IJszee om een vaarweg naar het Verre Oosten te ontdekken. Eén van zijn voorgangers had al eens de zeeboezem van de Ob bereikt. Men dacht toen dat je over dergelijke wateren naar China zou kunnen varen. Barentsz kwam door ijsgang niet verder dan de noordpunt van Nova Zembla. Het schrikte hem blijkbaar niet af, want het volgende jaar probeerde hij het opnieuw, en in 1596 nog een derde keer. Die laatste tocht eindigde in de beroemde overwintering op Nova Zembla. Op de terugtocht in 1597 bezweek Barentsz. Hij liet de restanten van het ‘Behouden Huys’ na, en men gaf zijn naam aan de zee tussen Noorwegen, Spitsbergen en Nova Zembla. Pas drie eeuwen later lukte het de Zweed Nordenskiöld om de noord naar de Stille Oceaan te varen.

In 1694 werd in Archangel’sk de “Apostel St. Paulus” te water gelaten. Tsaar Peter de Grote legde daarmee de grondslag voor de Russische vloot. In 1697 bezocht hij Engeland en ook Nederland, waar hij zich in Zaandam in de scheepsbouw bekwaamde.

Ter herinnering aan Barentsz en Tsaar Peter nodigde de Archangel’skij Yacht Klub Nederlandse zeilers uit een bezoek aan hun stad te brengen. Archangel’sk ligt aan de monding van de Noordelijke Dvina in de Witte Zee. Om daar naar toe te varen moet je om de Noordkaap heen - een verre reis, die ook in de zomer nog tamelijk bar kan zijn. Zo’n zeiltocht naar de Witte Zee was wel eerder gemaakt, maar nooit eerder hadden buitenlandse jachten onder eigen vlag de tocht ‘binnendoor’ naar St.Petersburg voortgezet.

■ Eerste buitenlandse schepen over Baltisch kanaal

Onder Stalin is in de jaren ‘30 - grotendeels door dwangarbeiders en met groot verlies aan mensenlevens - een kanaal aangelegd tussen de Witte Zee en het Onegameer. Vandaar kun je verder het Russische binnenland in, maar ook over

de Svir, het Ladogameer en de Neva naar St.Petersburg. Deze wateren zijn van groot belang voor de Russische scheepvaart. Er is een grote vloot van speciaal voor dit doel gebouwde schepen, die zowel over zee als over de kanalen en rivieren tot aan de Kaspische en de Zwarte Zee kunnen varen. Buitenlandse schepen werden er tot nu toe niet toegelaten. Voor zo’n tocht moest dan ook speciale toestemming verleend worden.

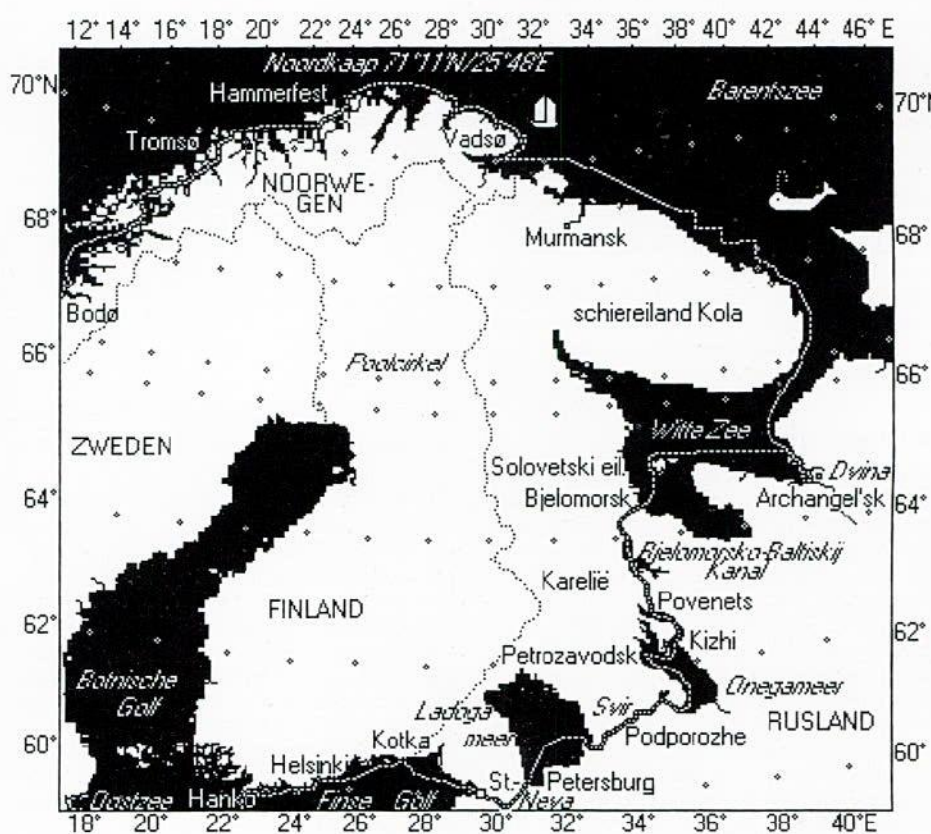
De Nederlandsche Vereniging van Kustzeilers had de tocht zo goed mogelijk voorbereid. De jachtclub in Archangel’sk en het Nederlandse consulaat-generaal in St.Petersburg hadden bij de Russische autoriteiten bemiddeld. Zekerheid dat de doorvaart over Russische binnenwateren zou worden toegestaan hadden we niet, maar we vertrouwden erop dat het met de veranderende omstandigheden in Rusland wel zou lukken.

Het Russische traject zou grotendeels in konvooi gevaren moeten worden. De toestemming van de autoriteiten zou voor de vloot, niet voor de afzonderlijke schepen gelden. De aanloop naar Noord-Noorwegen en de terugtocht uit St.Petersburg zou ieder op eigen gelegenheid maken.

■ Lange aanloop

Van de boten die zich voor de tocht hadden opgegeven bleven er tenslotte derden over. In de bemanning wisselde nog wel eens wat, maar gemiddeld telde de vloot tussen de vijftig en zestig opvarenden. In Noorwegen voegden zich nog een Fin en een Noor bij het eskader. Op het traject van Noorwegen naar Archangel’sk voeren drie boten van de Archangel’skij Yacht Klub mee. Hun goede diensten zouden nog van pas komen.

Op 15 juli verzamelde de vloot zich in Båtsfjord, een kleine honderd mijl voorbij de Noordkaap. Wij hadden de 1700 mijl verre aanloop vanuit Nederland in ruim een maand afgelegd. Terwijl thuis tropische temperaturen heersten troffen wij stormachtig, koud en nat weer. Dat

Russische atoom-onderzeeër met Nederlands zeilschip

stond een prachtige tocht langs de Noorse kust overigens niet in de weg.

Voordat we Russische wateren binnen-varen wordt scheepsraad gehouden. In noodgevallen kunnen we een haven op het schiereiland Kola aanlopen, maar de Russen doen daar erg moeilijk over. De hele kust, tegenover de NATO-voorpost in Noorwegen, is één groot militair bolwerk waar ze geen pottekijkers willen hebben. We moeten daarom, na vertrek op 20 juli uit de laatste Noorse haven Vadsö, in één ruk doorvaren naar een ankerplaats bij de monding van de Dvina. Daar zullen we worden ingeklaard om op de 28e Archangel'sk binnen te lopen. Langs de kortste weg is het ongeveer 550 mijl. In acht dagen moet dat te doen zijn.

Zo'n grote afstand kun je niet in konvooi varen. Daarvoor zijn de boten te ongelijk van afmeting en snelheid. We spreken af iedere dag om 11.00 en 23.00 per marifoon onze positie door te geven aan de centrale meldpost op de 'Rundö'. Zo blijven we toch een beetje bij elkaar. Op de tweede dag langs de Russische kust worden de Noren aangehouden door de kustwacht, die dreigt hen naar Murmansk op te brengen. De commandant van de patrouilleboot is blijkbaar van de afspraken niet op de hoogte, of hij vindt dat die hem niet aangaan. Over de marifoon is het verloop van de uren-lange onderhandelingen, waarin de Russische zeilers bemiddelen, vrij precies te volgen. Het loopt goed af, maar we besluiten toch maar een flink eind uit de kust te blijven en per marifoon contact met onze Russische tochtgenoten te houden.

Het is koud en soms mistig weer. Bij zuidoosten wind moet een flink stuk gekruist worden, en juist dan komen de verschillen in

zeileigenschappen het sterkst naar voren. Als de eerste boten op 25 juli op de ankerplaats zijn aangekomen laten de laatsten nog anderhalve dag op zich wachten. Behalve aan een verschil in snelheid en het incident met de kustwacht kan dat ook aan de stroom liggen. In de nauwe hals van de Witte Zee staat een sterke getijstroom, die wel

tot vijf knopen¹ kan oplopen. Als je vaker stroom tegen dan mee hebt kan dat vele uren schelen. Wij troffen het merkwaardige verschijnsel van nevelig, windstil weer met een spiegelgladde zee, terwijl je weet dat die reusachtige watermassa zich met grote snelheid verplaatst. Behalve aan wat draaikolken en opborrelend water is daar niets van te merken. Alleen door regelmatig de GPS²-posities te vergelijken kun je zien dat je over de grond tweemaal zo snel vaart als door het water, of - bij stroom tegen - nage-nog geen vordering maakt.

Pas op de Witte Zee verbetert het weer lang genoeg om eens een dag zonder extra warm ondergoed, truien en oliegoed te kunnen varen. Daar zien we ook voor het eerst veel leven in zee: zwarte en witte walvissen, orca's en zeehonden. Naarmate we weer over de Poolcirkel naar het zuiden varen verandert ook het landschap, voor zover je dat vanuit zee kunt zien. Voor een kale, hier en daar nog met sneeuw bedekte boomloze kust komt een dicht beboste glooiende oever in de plaats.

■ In "klaren"

Vanuit het noorden bereik je de haven van Archangel'sk over de Maimaksa, een aftakking van de Noordelijke Dvina. De vaargeul loopt vlak langs het eiland Mudjug. Daar werden ooit revolutionairen gevangen gehouden³. Het is het eerste in een lange reeks monumen-

ten die ons getoond zouden worden. De aangewezen ankerplaats is onrustig. Door harde wind tegen de stroom van de rivier en het afgaand tij krabben de ankers. Net op dat moment beginnen de Russische grenswacht en douane aan hun controles. Ze komen maar liefst met zijn zessen tegelijk aan boord, en maken duidelijk wel een borreltje te lusten. Ze zijn overigens heel schappelijk als we ze ervan overtuigen dat we geen verdovende middelen of wapens aan boord hebben. Ze worden zelfs toeschietelijk als ze de half volle whiskyfles mogen meenemen. We hoeven niet op de achterblijvers te wachten, maar mogen al de 26e, in konvooi achter een loodsboot, naar Archangel'sk doorvaren.

■ Aankomst in Archangel'sk

Het is onze eerste kennismaking met Russisch landschap: vervelozе houten huizen, spelende kinderen langs de oever, een vrouw met hoofddoekje die de was in de tamelijk smerige rivier doet. Reusachtige houtvloten op de rivier en slordige stapels boomstammen op de kant. Zwaar verwaarloosde fabrieken en scheepswerven. Veel, merendeels opgelegde, roestige schepen.

Muzikale ontangst

De stad zelf ziet er vanaf de majestueuze Dvina beter uit. Deels nog uit de Tsarentijd daterende, redelijk onderhouden gebouwen langs een boulevard, hoge flats en kantoren op de achtergrond. We worden een havenkom binnengeloodst. Onze bonte verzameling boten, gepavoiseerd, met lange roodwitblauwe wimpels, maar ook met te drogen gehangen wasgoed van een week, biedt een voor Archangel'sk uniek schouwspel. We worden verwelkomd door allerlei autoriteiten en er speelt een matrozenkapel op de kade. Hartverscheurend vals, maar wel heel vrolijk.

De stad Archangel'sk (je ziet er de 500.000 inwoners niet aan af) is in de 17e eeuw ontstaan, maar heeft toch nog iets van een vooruitgeschoven post in het ruwe noorden. Brede boulevards met monsterlijke en zwaar verwaarloosde gebouwen van totalitaire snit worden afgewisseld door houten boerenhuizen met aardappellandjes, varkens en kippen. Winkels zijn er wel, maar ze zijn soms moeilijk te vinden. Meestal op de begane grond van een of ander flatgebouw, verstopt achter een vervelozе deur. Als je vraagt waarom er geen etalages zijn, zegt men dat grote ramen voor de winterkou ongeschikt zijn, maar

Russische kustwacht

dat er bovendien toch niets uit te stallen valt. Er is overigens wel van alles te krijgen. In nieuwe winkels van particuliere ondernemers vooral importgoederen, tegen voor Russen waanzinnig hoge prijzen, maar ook wel in de vroegere staatswinkels. Daar is het aanbod overal hetzelfde en tegelijkertijd zeer wisselend van omvang en kwaliteit. Sommige dingen zijn er helemaal niet (afwasmiddel!), andere tijdelijk in overvloed. Op een dag was de stad vol stallen met bananen. Er zal de vorige dag wel een bananenboot binnengelopen zijn. Inkopen doen is trouwens een tijdrovende bezigheid. Je moet aan de toonbank eerst aangeven wat je wilt kopen. Dan krijg je een briefje mee om aan een centrale kassa te gaan betalen, en vandaar ga je met een bonnetje terug om je spullen af te halen. Het betekent in de praktijk dat je drie keer in de rij staat.

De stad drijft letterlijk en figuurlijk op de, overigens ook stagnerende, houtexport. Tot ver op de Witte Zee, en natuurlijk op de rivier, bestond het grootste gevaar voor onze kwetsbare bootjes uit losse boomstammen, die soms in de lengte, soms rechtop rondrijven. Je ziet ze dan pas op het laatste moment, als je de net boven water uitstekende kop tenminste niet voor die van een zeehond houdt.

■ Derde eeuwfeest Russische vloot

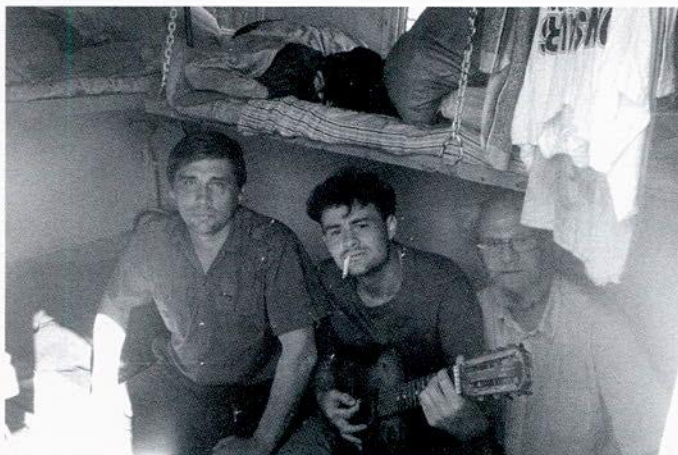
In een naburige stad, Severodvinsk, waar wij als buitenlanders zorgvuldig verre van gehouden werden, worden atoomonderzeeërs gebouwd. Met nog een paar marineschepen lag er één op de rede, toen we ter gelegenheid van het derde eeuwfeest van de vloot een voorstelling admiraalzeilen mochten geven. Met veel vlaggen en vuurwerk hebben we het zeer talrijke publiek blijkbaar nogal vermaakt.

De dag van de vloot had voor ons nog een vervelend staartje. Terwijl op de wal een uitbundig en rijkelijk met vodka besproeid feest gevierd werd, voeren in de haven motorbootjes met dronken kerels rond. Niet zonder risico, in een kleine ruimte vol met kwetsbare zeiljachten. Dat bleek ook, toen een van de bootjes met een forse klap tegen onze spiegel aanvoer. Ik kon de schade niet meteen overzien, maar wilde wel dat er werk van gemaakt zou worden, al was het maar voor onze verzekering. Iemand op de kade had om 'militia' geroepen, en voor ik er erg in had waren drie man van de OMON (een soort oproerpolitie) met Kalashnikovs en al aan boord gesprongen.

Ze grepen de dronkemannen hardhandig in het nekvel en sleurden ze naar een politiebusje. Ik moest meekomen, blijkbaar om een verklaring af te leggen. Gelukkig was er op één van de andere boten een Pools meisje, dat als tolk kon optreden. Terwijl de jongens, te bezopen om een verstandig woord uit te brengen, wat schaapachtig in een hoekje zaten, moest er een officieel document worden opgesteld over de toedracht van de zaak. Dat was nog niet zo eenvoudig, want kennelijk durfde niemand de verantwoordelijkheid voor ondertekening en afgifte van het stuk op zich te nemen. Het incident had op de boten en op de wal grote beroering gewekt. Het krioelde op de wal van verschillend geüniformeerde gezagsdragers, die wel allemaal geïnteresseerd toekeken, maar van wie blijkbaar niemand zonder hoog bevel durfde in te grijpen. Tenslotte moesten we mee naar een politiebureau in de stad, waar we pas na uren wachten en praten weer weg mochten, met de belofte dat het gevraagde document de volgende dag gebracht zou worden. Het stuk kwam pas twee dagen later, en niet voordat wel drie delegaties van verschillende instanties naar de schade waren komen kijken. Het leek er even op dat ze onze boot 'niet zeewaardig' wilden verklaren. Ze boden aan de schade ter plaatse te laten repareren. Ik betwijfel of dat in Archangelsk gekund had, maar het zou in elk geval zoveel tijd gekost hebben dat er geen sprake van kon zijn. Reparatie zou wat ons betreft wel kunnen wachten tot we weer thuis waren. Tenslotte konden we, in het bezit van het gevraagde document, toch met de vloot vertrekken.

■ Bezoek aan boord

De belangstelling was overweldigend. Als je niet oppaste had je voortdurend

"Even" iets regelen

Russen aan boord, die van alles wilden weten. "Wat kost zo'n boot nou nog?" - het is aan iemand die de tegenwaarde van misschien \$ 50 per maand verdient niet uit te leggen dat wij eigenaar zijn van een boot die omgerekend ongeveer 100.000.000 roebel waard is. De koers van de dollar - inmiddels al weer veel hoger - was op dat moment US\$ 1 = 2150 roebel. De zeiljachten die ze zelf

hebben zijn collectief eigendom, en de bemanningen zijn dan ook wel twee- of driemaal zo groot als de onze. Onze gasten wilden herhaaldelijk van de boord-WC gebruik maken en plunderden de sigaretten- en drankvoorraad. Gezegd moet worden dat ze niet te beroerd waren om met vodka en zelfgemaakte lekkernijen aan te komen.

Er moet bij dit soort ontmoetingen natuurlijk ook steeds flink gedronken worden. Het is mij net niet overkomen, maar daarmee zijn wel wat bijna-ongelukken gebeurd. Je weet hoe dat gaat: geen kleine borrelglasjes, maar grote glazen vol vodka ineens, anders doe je niet mee. In de meeste gevallen was die belangstelling overigens oprecht en de hartelijkheid groot. Wij hadden wel eens het gevoel als ontdekkingsreizigers de inboorlingen met spiegeltjes en kraaltjes te vriend te moeten houden, maar wij moeten op hen een al even vreemde indruk gemaakt hebben. De grootste moeilijkheid was eigenlijk dat ze er geen idee van hadden wanneer onze gastvrijheid enigszins uitgeput raakte.

Uitstapjes en bezoeken worden collectief ondernomen en moeten ook altijd iets instructiefs hebben. Als onze gasten eindelijk vertrokken bedankten ze altijd uitbundig voor de "ekskursij".

■ Wie regelt wat in Rusland, voor hoeveel?

Het verblijf in Archangelsk was een aaneenschakeling van ontvangsten en excursies. Wat er aan tijd overbleef was nodig om boodschappen te doen en, meestal moeizaam en tijdrovend, contact met het thuisfront op te nemen. We dwaalden door de stad, te voet en soms in de ongelooflijk uitgewoende rammelkasten van het openbaar vervoer of per 'taxi'. Meestal is dat een particuliere auto, die je aanhoudt door midden op straat te gaan staan. Je spreekt met de chauffeur een prijs af en hij brengt je dan waar je wezen wilt, als je hem tenminste duidelijk kunt maken waar dat is.

Naar onze maatstaven zijn de prijzen van voedsel ongelooflijk laag, al kom je met zo'n f100 in de maand nog niet ver. Om enig idee te krijgen wat andere levensbehoeften kosten, vroegen we iemand hoeveel de huur van zijn appartement was. Dat kon hij niet zeggen, met de hollende inflatie, en hij betaalde trouwens al maanden niet. Dat vond hij ook redelijk, want van tijd tot tijd werd er wekenlang geen gas geleverd. Het is ook niet duidelijk wie er nu eigenlijk over dit soort zaken gaat. Vroeger was alles van de staat, en dan interesseert het de mensen ook blijkbaar nauwelijks. Tegenwoordig zijn allerlei voorzieningen half geprivatiseerd, maar niemand weet precies hoe het zit.

Het is een gemeenplaats (en zoals de meeste clichés in de kern niet onwaar) te zeggen dat in Rusland tegenwoordig een centraal gezag ontbreekt. Er is in naam sterk gedecentraliseerd, en alle nieuwe potentiaatjes zien er angstvallig op toe

dat aan hun positie niet gemorrel wordt. Er is nauwelijks contact tussen de verschillende overheden. Zolang je op één plaats blijft is dat nog tot daar

aan toe, maar als je op reis gaat wordt het echt lastig. Als je net moeizaam met de ene autoriteit (dikwijls financiële) overeenstemming hebt bereikt, zegt de volgende machthebber doodleuk dat hij/zij daar niets mee te maken heeft. Voor de waterwegen heeft elke regio een eigen scheepvaartinspectie, die ogenschijnlijk met volstrekte willekeur bepaalt of je door sluisen en bruggen mag, of je een loods nodig hebt, of je mag zeilen, of je 's nachts mag varen, en zo ja tegen welke prijs. Als het de autoriteiten zo uitkomt aarzelen ze niet je gewoon een paar dagen te laten wachten. Op één plaats op de rivier de Svir hebben we zo vier dagen lang voor anker gelegen. Alles bij elkaar heeft die hebzuchtige willekeur ons zo'n dag of tien gekost. Natuurlijk hadden we wel met wat vertraging gerekend, maar tegen het eind werd het voor sommige bemanningen toch nog erg spannend. Tenslotte kan niet iedereen zo gemakkelijk over zijn tijd beschikken.

■ Onderweg naar St. Petersburg

Na het ook door sommige Russen wel als een soort verbanningsoord ervaren Archangel'sk zag het land er, naarmate we verder naar het zuiden en in de 'bewoonde wereld' rond St.Petersburg kwamen, beter uit. Je moet dan nog niet te dicht bij de enkele gerestaureerde en opgeverfde gebouwen komen, want dan blijkt het maar een dun laagje vernis over vergevorderd verval te zijn. Het landschap doet wel wat aan Skandinavië denken: meren, berken- en dennebossen met bessen en paddestoelen, muggen, houten huizen, meestal verveloos maar soms fraai lichtblauw of geel geschilderd.

In de Witte Zee liggen de Solovetski eilanden, waar in de Stalin-tijd dwangarbeiderskampen waren, maar die nu weer een geliefd vakantieverblijf zijn. Er staat een groot 'krem' - een in steen gebouwd, zwaar verwaarloosd kloostercomplex, dat nu door vrijwilligers gro-

tendeels met de hand gerestaureerd wordt. In de ochtendschemering vanuit zee benaderd biedt het met zijn uivormige torenspitsen een sprookjesachtige aanblik.

Kizhi eiland (ill.3) Vanuit Petrozavodsk, hoofdstad van de autonome republiek Karelië (waar de officiële opschriften zowel in het Russisch als in het Karelisch/Fins gesteld zijn), bezochten we nog een kloostercomplex, op het eilandje Kizhi in het Onegameer. Hier zijn de kerken en huizen allemaal van ongeverfd hout. Als een soort openluchtmuseum voor traditionele Russische bouwkunst ziet het er allemaal beter onderhouden uit.

■ St.Petersburg en terug naar huis

Het bijzondere van St.Petersburg is zijn ligging aan het water (vele armen van de Neva en een soort kruising van Amsterdamse grachten en Venetiaanse kanalen) en de tamelijk uniforme, 18e en begin 19e eeuwse bouwstijl van de paleizen, kerken en monumentale gebouwen in de binnenstad. We zijn er midden in de nacht in konvooi doorheen gevaren; een indrukwekkende tocht. Eenmaal in St. Petersburg aangekomen viel de vloot al snel uit elkaar. Sommigen zijn na alle vertraging in grote haast naar huis gegaan, anderen hebben het ervan genomen en zijn in rustig tempo langs verschillende routes over de Oostzee teruggevaan. Eenmaal weer in de thuishaven aangekomen wees onze log een gevaren afstand van ongeveer 4200 zeemijl aan.

■ Terugblik, een paar maanden later

Natuurlijk kun je na 4 weken door een relatief heel klein hoekje van dat reusachtige land gevaren te hebben geen objectief oordeel over Rusland geven. Mijn eerste en overheersend gebleven indruk is die van een nogal chaotische en verloederde bende. Alles wat verwaarloosd en verpest kan worden is dat ook. Het is er vuil, vies, stuk of stuk geweest, maar slecht hersteld en nu onherstelbaar kapot. Alleen de natuur - waarvan ze, althans in onze Nederlandse ogen, wel erg veel hebben - is in de dun bevolkte streken waar wij geweest zijn nog wel erg mooi. Dan moet je trouwens niet teveel naar de kernreactoren en vervuulende houtzagerijen, papierfabrieken en andere verwaarloosde industriecomplexen kijken. Gelukkig valt er ook nog een heleboel anders en moois te zien.

Erg geschikt als vakantieland is Rusland - althans het stukje dat wij ervan gezien hebben - nog niet, maar fascinerend is het zeker. Varende heb je het voordeel van je eigen drijvende accommodatie en van een nog niet door massatoerisme bedorven omgeving, maar daar staat tegenover dat bijvoorbeeld drinkwater, als je het al krijgen kunt, van zeer dubieuze kwaliteit is, en dat je voor motorbrandstof echt op jacht moet. Meestal kwam het erop neer dat we bij een Russische boot langszij gingen en met lege jerrycans duidelijk maakten behoefte aan dieselolie te hebben. Dan werd er, in ruil voor sigaretten of drank, wat overgeheveld. Voorzieningen voor de pleziervaart troffen we pas in St. Petersburg. Met improvisatievermogen en geduld kun je trouwens een heel eind komen. De grootste schok van het verschil in welvaart tussen Oost- en West-Europa kregen wij in Finland, waar het, in lijnrechte tegenstelling tot bijna alles in Rusland, schoon, opgeruimd en goed geregeld (maar natuurlijk wel duur!) is. Je gaat je dan afvragen 'of het in

De Nederlandse vloot in één van de sluisen

Rusland ooit nog goed komt'; misschien moeten we daarvoor ook maar niet onze maatstaven aanleggen.

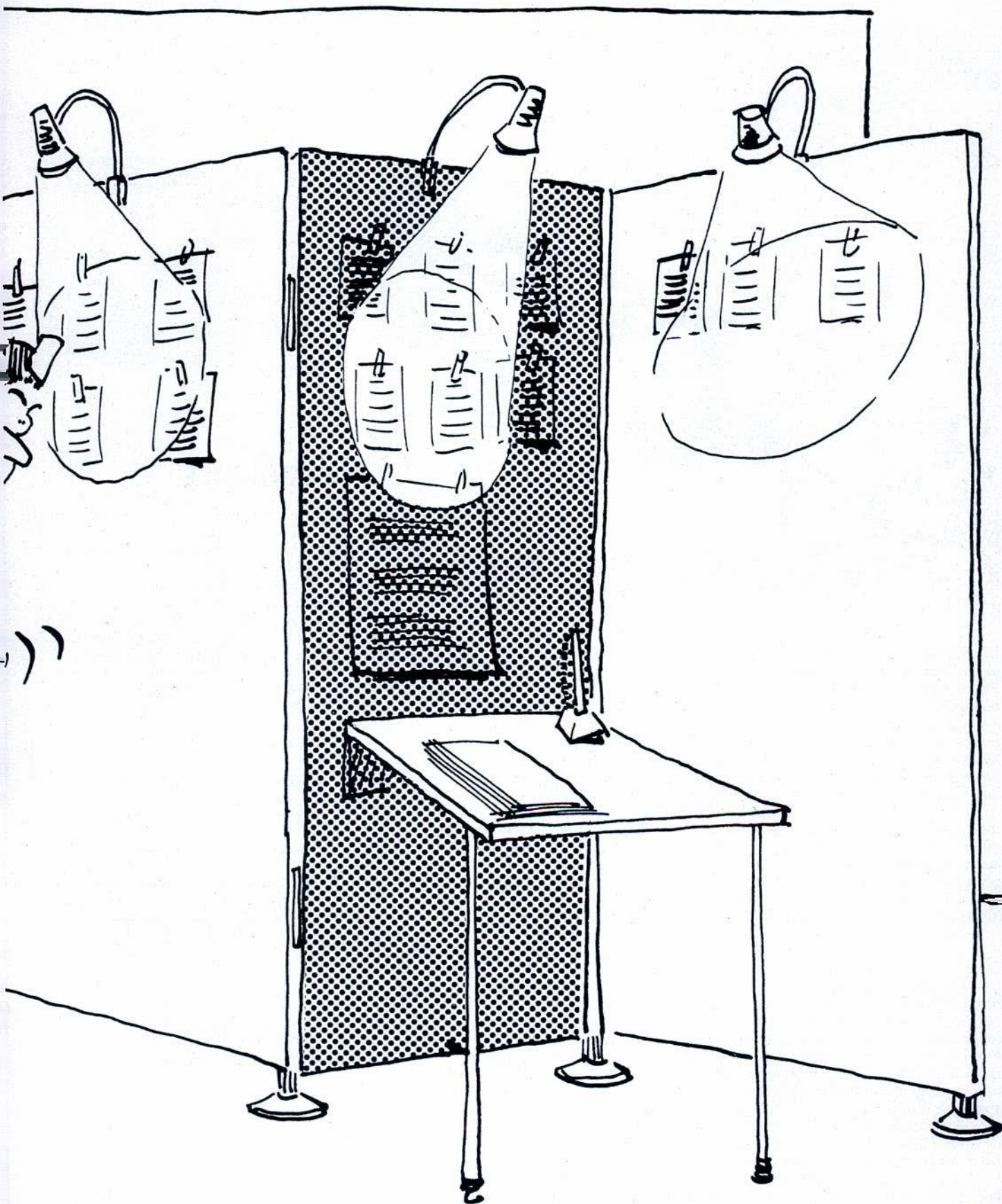
Cornelis Schepel

¹ 1 knoop = 1 zeemijl (1.852 m) per uur

² GPS (Global Position System): een Amerikaans, oorspronkelijk militair systeem dat door middel van satelliet signalen een zeer nauwkeurige positiebepaling en daarmee navigatie mogelijk maakt.

³ Tijdens de burgeroorlog na de revolutie van 1917 hebben Engelse troepen, die ten gunste van de 'Witten' intervenieerden, een tijd lang Archangel'sk bezet.

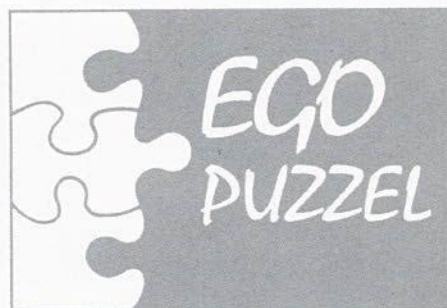

Bij het beoefenen van sport kun je gewond raken. We gebruiken daar een Frans woord voor en noemen dat een blessure. Als bij een voetbalwedstrijd een speler bewust de ander blesseert krijgt hij doorgaans een gele of rode kaart. In geval van rood moet het veld worden verlaten. In de politiek is de kans dat je een blessure oploopt gering. Alleen in het Italiaanse parlement, waar men onlangs met elkaar op de vuist ging, is dat niet geheel uitgesloten. Maar aan het Binnenhof zullen de geachte afgevaardigden daar niet op korte termijn toe over gaan. Daar probeert men door de kracht van overreding te komen tot zaken om het land te besturen.

Doch onder de oppervlakte van dat keurig met elkaar functioneren wordt een minder frisse strategie bedreven. Men zegt wel eens dat open en eerlijk handelen, waarbij mogelijk emoties naar voren komen, een zwakke wijze van opereren is in de politiek. Daarom is de eerste les in die slangenkuil het uitzetten van een strategie. Onderdeel van die strategie is dus niet elkaar op de bek slaan doch op de bek laten vallen in figuurlijke zin. Men loopt dan geen blessure op doch men wordt beschadigd. In de landelijke politiek is de beschadiging van een persoon vaak onherstelbaar. Het gaat dan meestal over mensen die bekendheid genieten. Het juiste moment is bepalend voor de mate van beschadiging.

De genadeslag voor Ed van Thijn was het moment waarop het salaris van de hoofdcommissaris bekend werd. Het was geen geheim dat ze partijgenoten en vrienden waren. Maar de prijs om de politiemans in Amsterdam te krijgen, was in feite het einde van de carrière van de minister. Zo ook de uitspraak van Lubbers aan het eind van de verkiezingstournee van het CDA. Lang daarvoor werd Elco Brinkman door hem als kroonprins benoemd. Daarna gaat het bergafwaarts, met als dieptepunt het bekend worden dat hij commissaris is van een louche bedrijfje van zijn familie. Dan komt het moment dat Lubbers hem de nekslag geeft. Hij stelt dan dat zijn stem niet naar Elco doch naar Ernst gaat. Maar nog opzienbarender was de beschadiging van Willem Aantjes. Deze werd veroorzaakt door zijn mede evangelische politiek bedrijvende mannenbroeders. Bij hen was de jeugdzonde van hun CDA-fractie leider jarenlang bekend. Toen men echter vond dat hij een te linkse koers ging varen kwam het naar buiten dat hij als jongeling fout was geweest in de oorlog. Het is toch eigenlijk een schande dat aan de veroorzakers van die beschadigingen geen gele en rode kaarten kunnen worden uitgedeeld.

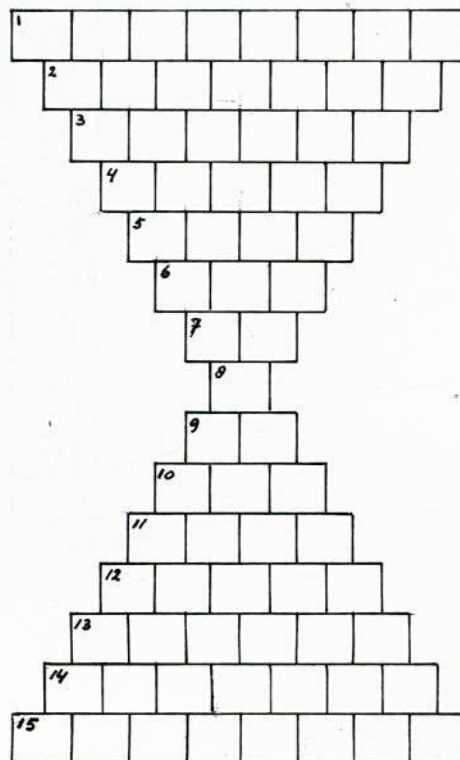
Cor Out.

Zandloper

Dit keer weer eens een zandloper waarvan elk woord bestaat uit dezelfde letters als het voorgaande, eerst min één en daarna plus één letter.

De omschrijvingen luiden als volgt: 1-zaken doen (8 letters), 2-tegenvallers (7), 3-schade (6), 4-clubgenoten (5), 5-vogel (4), 6-telwoord (3), 7-voegwoord (2), 8-klinker (1), 9-noot (2), 10-loop (3), 11-roemen (4), 12-vruchten (5), 13-peuren (6), 14-ter tafel brengen (7), 15-prutten (8).

Begin november heeft minister Voorhoeve van Defensie zijn bezuinigingsvoorstellen aan het kabinet gepresenteerd. Waar het in essentie om gaat is dat ooit in het regeerakkoord werd afgesproken dat de nieuwe bezuinigingen op Defensie weliswaar 900 miljoen gulden zullen bedragen, maar dat desondanks de Prioriteitennota moet worden uitgevoerd. Dat wil zeggen dat de herstructurering en verkleining van de krijgsmacht, zoals door minister Ter Beek in zijn Prioriteitennota aangegeven, gestalte dient te krijgen. Het probleem is uiteraard dat papier geduldig is, maar dat naarmate het uur van de waarheid nadert, die waarheid er toch anders uitziet dan eerder afgesproken. Er zijn wel generaals geweest, die Ter Beek graag voor straf nog een ambtstermijn gegund hadden, omdat hij dan met de onvermijdelijke consequenties van de bezuinigingen zou komen te zitten. Nu heeft Voorhoeve steeds benadrukt dat wat hem betreft alles kan, ook op het gebied van bezuinigen, als de Prioriteitennota maar wordt uitgevoerd. Maar dat is het nu juist. Als hij letterlijk wil doen wat in de Prioriteitennota staat, dan kan hij niet ook nog eens die 900 miljoen gaan bezuinigen.

Hoe nu aan dat probleem te ontsnappen? Enerzijds kan dat door de Prioriteitennota op een ander manier uit te leggen dan de bedoeling was. Op het gebied van zaken wordt in de grote politiek niet anders gedaan dan verdragsteksten naar eigen inzicht interpreteren, zodat op grond van hetzelfde verdrag de één de mensenrechten wenst te beschermen en de ander afwacht tot er ergens van een genocide sprake is om vervolgens dan ook niets te doen. En natuurlijk kun je bepaalde uitgaven ver voor je uitschuiven en die aanvalshelikopters, die zo wezenlijk zijn voor de onvolprezen luchtmobiele brigade pas na het jaar 2000 aanschaffen. Als je dan ook nog tweede- of derdehandjes neemt kan dat

wat zoden aan de financiële dijk zetten. Enerzijds lijkt Voorhoeves argumentatie dat de Prioriteitennota moet worden uitgevoerd heel aannemelijk. Daarin staat toch al niet meer dan wat minimaal noodzakelijk is om een min of meer volwaardige driedelige krijgsmacht overeind te houden. Maar anderzijds kun je je ook afvragen of dat per se noodzakelijk blijft. De heer Nuis zou ook met een Prioriteitennota van een vorig kabinet moeten kunnen zwaaien, want zijn bezuinigingen garanderen ook geenszins een volwaardig onderwijssysteem in Nederland. Daar de vijand toch verdwenen is, is het dan wel noodzakelijk alle drie de krijgsmachtonderdelen te handhaven?

Als we voor het gemak ervan uitgaan dat noch de Russen, noch de Duitsers of Noormannen ons willen en of kunnen overvallen, zou er dan niet iets voor te zeggen zijn bij de herijking van ons buitenlands beleid te constateren dat bijvoorbeeld onze onderzeeërs aan de kant kunnen, of dat we door samenwerking met de Belgen minstens de helft van onze F-16's kunnen verkopen of cadeau doen aan olie-sjeiks en andere belangstellenden? Of wellicht is het zinvol te concluderen dat bij nader inzien die luchtmobiele brigade toch niet zo in het nieuwe

takenpakket past en we dus die dure helikopters helemaal niet nodig hebben?

Misschien is de beste oplossing wel om nog alleen dat deel van de Nederlandse krijgsmacht over te houden, dat vrijwillig afstand doet van zijn nationaliteit en in dienst wil treden van het toekomstige, door van Mierlo zo gewenste, VN-vreemdelingenlegioen, zodat we ook in politiek zin van de zorg over de inzet van onze krijgsmacht af zijn. Maar als we zo nodig een complete krijgsmacht willen handhaven, zullen we twee dingen moeten doen. Ten eerste zullen we geld moeten vragen en niet moeten betalen voor onze vredesoperaties.

Dat houdt in dat we alleen blauwhelmen sturen als gefortuneerde ruziemakers daar behoefte aan hebben. En ten tweede zouden we een grootscheepse sponsoring op touw moeten zetten. Onze blauwhelmen zijn vaak op het scherm te zien. En met opschriften op het camouflagepak van de jongens van de luchtmobiele brigade zou bijvoorbeeld onze grootste kruidenier zijn laatste weekaanbieding efficiënt publiek kunnen maken: zo in de trant van: "deze week zitten Albert Heijn en Defensie klaar voor U met de gebakken peren".

Leon Wecke

RENAISSANCE MAN

Danny DeVito in het leger...

De Amerikaanse Penny Marshall was jarenlang actrice voordat ze het in de regie probeerde. En na een aantal films die stuk voor stuk goed werden gewaardeerd, zoals *Big*, *Awakenings* en *A League Of Their Own*, is ze uitgegroeid tot één van de zeer weinige succesvolle vrouwelijke regisseurs in Amerika. Want ze mogen daar dan op alle hoge posten veel meer vrouwen hebben dan waar ook ter wereld, Hollywood is toch nog altijd een mannenbolwerk.

In *Renaissance Man* komt een groot aantal actuele aspecten van het leven in de jaren negentig aan bod: werkloosheid, gebrek aan motivatie, weinig toekomstperspectief voor jongeren en ga zo nog maar even door. Als de film begint zit reclame-schrijver Bill Rago in de file. Daardoor mist hij een belangrijke presentatie, en binnen de kortste keren staat hij op straat. Ondanks het feit dat hij ooit een belangrijke prijs in de reclame-business won, moet hij naar het arbeidsbureau want in zijn eigen branche is niets te vinden. Hij is gescheiden, en zijn dochter droomt van een reisje naar Mexico om daar de sterren te bestuderen. Er moet dus hoe dan ook snel werk gevonden worden.

Als Rago aan het loket van het arbeidsbureau hoort dat er een baantje voor hem is gevonden, is hij aanvankelijk in de wolken. Tot blijkt wat het is: op een nabijegelegen basis van het leger is een kolonel op het idee gekomen om een ongemotiveerd groepje nieuwelingen bij te laten scholen. En Rago, die ooit een diploma als onderwijzer heeft gehaald, moet er ondanks zijn protesten op af.

De eerste kennismaking met zijn leerlingen maakt het er niet beter op: de meeste van hen zijn in het leger gegaan bij gebrek aan andere mogelijkheden. Velen slepen een onfortuinlijke jeugd met zich mee of andere trauma's. Ga er maar aan staan.

Aanvankelijk weet Bill absoluut niet wat hij met zijn klas aan moet vangen, en welke invalshoek hij moet hanteren om te maken dat ze een wat positiever wereldbeeld krijgen. Maar als er op een dag toevallig een exemplaar van *Hamlet*

van Shakespeare uit zijn tas valt, en de jongens hem pesterig vragen of hij daar niet eens iets over wil vertellen, blijkt die als grap bedoelde opmerking de aanzet tot een ommekeer in het leven van zowel

Gregory Hines en Danny DeVito

Bill als zijn pupillen. Want Bill neemt de uitdaging aan: hij zal dat groepje ongeregeld wel eens even laten zien wat je met taal kunt doen, hoe mooi een paar regels die vierhonderd jaar geleden door een Engelse dichter zijn geschreven, nog in onze tijd passen, en hoeveel alledaagse wijsheid er in de prachtige tragedie opgesloten ligt...

Gaandeweg weet Bill zijn leerlingen voor zich te winnen, waardoor hij ook steeds meer van hun achtergronden te weten komt. Vooral dat aspect van de film is erg mooi uitgewerkt, want Bill is behalve een gesjeesde reclamejongen, ook nog eens vader van een dochter die ongeveer net zo oud is als de kids die hij elke dag in zijn klas heeft.

Renaissance Man is geschreven door Jim Burnstein op grond van autobiogra-

fische gegevens: toen hij aan de universiteit van Michigan studeerde, raakte hij zelf volledig in de ban van Shakespeare. 'Alsof je de Mount Everest beklimt, zo uitdagend zijn die teksten', weet hij zich nog te herinneren. 'Het was alsof ik het uitzicht met anderen wilde delen, toen ik eenmaal begon te begrijpen hoeveel rijkdom er in besloten lag.' Die kans kreeg hij, toen hij na zijn afstuderen les ging geven aan studenten van een luchtmachtbasis. 'Ik deed in die tijd een serie leuke anekdotes op. Dat alles heb ik met elkaar gecombineerd, en toen kwam er op een dag vanzelf een filmscenario uit', aldus Burnstein.

Hij ging ermee naar producenten Sara Colleton die er onmiddellijk veel mogelijkheden in zag. 'Wat mij in de eerste plaats trof', zegt ze, 'is het feit dat de jonge recruten van Bill leren dat kennis macht betekent, ook macht om over je eigen leven te beslissen. Wie in staat is om de archaische teksten van Shakespeare te begrijpen, die kan heel veel andere dingen ook aan. Zoiets geeft zelfvertrouwen'.

Regisseuse Marshall, die door Sara Colleton als eerste werd benaderd, zei ook onmiddellijk ja. 'Wat ik in de eerste plaats in het script las, was een stuk maatschappij-kritiek', is haar commentaar. 'Het staat er met de scholing in Amerika slecht voor, waardoor veel jongeren uit armoe, om toch nog iets op te steken, maar het leger in gaan. Ze willen geen soldaat worden, maar via de mogelijkheden die het leger biedt, toch een plekje in de maatschappij zien te veroveren. Maar het groepje waar de film over gaat, heeft zelfs te weinig aan boord om aan de basis-eisen van het leger te voldoen. Dankzij het inzicht van die ene kolonel wordt er een le-

raar uit de burgermaatschappij aange-trokken, wat een verrassend resultaat oplevert. En uiteindelijk ontdekt de le-raar zelf, die ook op een breekpunt in zijn leven staat, waar zijn werkelijke kracht ligt.'

Tussen alle grappen en grollen door is *Renaissance Man* een tamelijk serieuze en zeer sympathieke film geworden over elementaire waarden in een mensenleven: zelfvertrouwen, doorzettinsvermogen, motivatie en begrip voor elkaar. En Danny DeVito speelt één van de aardigste rollen uit zijn carrière als de man van middelbare leeftijd die, precies als zijn leerlingen, een heleboel opsteekt van die paar weken in het leger. En al is het slot dan misschien een beetje al te heroïsch geworden, er staat een heleboel tegen-over.

Leonore van Opzeeland

Film in 't kort

TAKE CARE OF YOUR SCARF, TATJANA

Terwijl producent Renny Harlin zijn geboorteland Finland in Hollywood vertegenwoordigt met spectaculaire knokfilms, heeft zijn landgenoot Aki Kaurismäki inmiddels een klein, maar eigen publiek opgebouwd met z'n kleinschalige en vooral absurdistische tragikomedies. Kalm maar onstuitbaar gaat hij voort met het maken van films, die in feite met geen enkel ander genre te vergelijken zijn. Deze maand kunnen de liefhebbers genieten van weer zo'n juweel. De roadmovie *Take Care Of Your Scarf, Tatjana* (Pida Huivista Kiini, Tatjana) duurt net een uur, en draagt over de hele linie weer duidelijk het stempel van Kaurismäki. Hoofspersoon is Valto, een zwijgzame man die met zijn moeder samen een piepklein naai-atelier runt. Als hij merkt dat de koffie op is, wordt hij zo woedend dat hij mams opsluit, en samen met zijn vriend, de mor-

Kati Outtinen en Kirsti Tikkylainen in *Take care of your scarf, Tatjana*

sige, weinig boeiende monteur Reino, gaat stappen. Reino voelt zich een rocker, en kleedt zich dan ook zo (het rockelement duikt in meer van Kaurismäki's films op). Onderweg nemen de mannen twee vrouwen mee, die een lift willen naar de veerboot richting Tallinn. De een komt uit Estland, de andere is een Russin. De twee kerels laten alle geboden kansen liggen terwijl de dames bepaald niet ongenegen zijn. Uiteindelijk rijden ze weer terug, Valto bevrijdt zijn moeder die met geen woord rept over haar onvrijwillige gevangenschap. Hij heeft koffie meegebracht... De films van Kaurismäki zijn, zo zegt hij zelf, telkens opnieuw nostalgische terugblikken naar een troosteloos en tegelijk overzichtelijk Finland, zoals dat niet meer bestaat. Vooral de armetierige sfeer van de jaren zestig blijkt hem te boeien, want al zijn verhalen situeert hij in die periode. Ze zijn ook altijd in zwart/wit gedraaid: lekker goedkoop, en wat sfeer betreft is de helft dan al gewonnen.

ONCE WERE WARRIORS

Uit Nieuw Zeeland komt het onthutsende tijdsbeeld *Once Were Warriors*, waarin de waarden van de vroegere Maori-cultuur op een zeer directe en wesprenkende manier worden afgezet tegen de snelle verloedering van het land in z'n huidige ontwikkeling. De situatie wordt geschetst aan de hand van de gebeurtenissen binnen een gezin. De vader is een bruut, maar toch zo aantrekkelijk dat de moeder, die duidelijk meer aan boord heeft, na jaren van mishandeling nog altijd bij hem is gebleven. Maar nu hun vijf kinderen groter worden, vormt de confrontatie met de vader een steeds

Julian Arahanga in *Once were Warriors*

groter probleem. De oudste jongen is de deur al uit, en heeft zich aangesloten bij een bende. De tweede jongen wordt na een klein vergrijp naar een opvoedingsgesticht gestuurd, waar hij les krijgt in een uit vroeger tijden overgeleverde vechtsport. De moeder ziet met lede ogen aan dat haar gezin uit elkaar valt, maar probeert er toch nog het beste van te maken. De gebeurtenissen rond haar dertienjarige dochter blijken echter voor haar het breekpunt te worden. De film is visueel adembenemend gemaakt. In het land dat eeuwenlang woest, vrijwel leeg en oogverblindend van schoonheid was, verworden de steden in snel tempo tot oorden van verval en verderf, waar mensen in erbarmelijke omstandigheden leven. Regisseur Lee Tamhori scoorde tot nu toe op vele festivals hoog met dit warme pleidooi voor behoud van een eigen cultuur.

MARY SHELLEY'S FRANKENSTEIN

Vrijwel gelijktijdig met *Interview With The Vampire* komt *Mary Shelley's Frankenstein* van en met Kenneth Branagh in de bioscopen. In deze dure productie vertelt Branagh het beroemde verhaal van de geleerde die probeert de natuur te overtreffen door zelf een levend wezen te scheppen. De pest waart rond en eist duizenden le-

Robert De Niro

vens. Hij, als wetenschapper, kan de dood niet accepteren. Branagh, beroemd geworden als begenadigd Shakespeare-acteur en als regisseur met visie, mocht van de producenten duidelijk een flinke zak met geld opmaken, en dat is aan de film goed te zien. De eerste helft is adembenemend opgebouwd, maar als het monster dat hij heeft geschapen, eenmaal een eigen leven gaat leiden, verliest de film snel aan spanning en zeggingskracht. Je krijgt het gevoel dat Branagh met minder geld op z'n rekening wellicht soberder en daardoor doeltreffender te werk zou zijn gegaan. Robert De Niro zat elke dag zeven uur bij de make-up om er als monster maar zo gruwelijk mogelijk uit te zien, en toch werkt het allemaal niet echt. Maar een mooi kijkspel is het wel.

NIGHTWATCH

Uit Denemarken komt een klein, solide thrillertje dat het kan opnemen tegen een heleboel vakwerk uit Amerika. Een student neemt een baantje aan als nachtwaker in een mortuarium. Een paar indianenverhalen van zijn voorganger, de nachtelijke sfeer in dat granieten dodenverblijf, een serie-moordenaar die het op prostituées heeft voorzien plus een

Sofie Gräa Boel in *Nightwatch*

vriend met een voorliefde voor practical jokes maken dat hij al snel over zijn toeren raakt. En dan moet het allemaal nog beginnen...

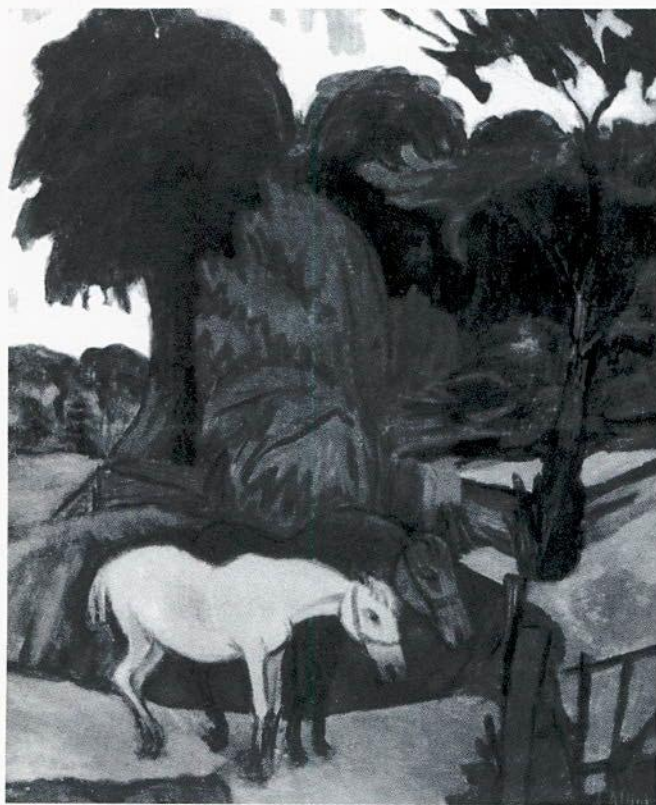
LvO

SINGER MUSEUM IN LAREN:

Een bezoek meer dan waard

Onder architecten wordt heel verschillend gedacht als het gaat over bouw en inrichting van musea voor beeldende kunst. Grotere uitersten als het gloednieuwe Groninger museum van Mendini en het kort geleden gerenoveerde Singer museum in Laren zijn nauwelijks denkbaar. Het museum in Groningen is een kunstwerk op zichzelf waar je de beeldende kunst als het ware moet zoeken terwijl het Larense museum zich volstrekt dienstbaar opstelt aan de tentoongestelde schilderijen en beeldhouwwerken.

Jan Altink, Twee paarden.

Het rustieke Singer museum te Laren had altijd iets van een in het groen verscholen villa. Na een verbouwing van circa tien maanden heeft het deze, enigszins ouderwets aandoende, uitstraling van zich af geworpen. Architect Herbert-Jan Henkel heeft dit museum een prachtige gedaanteverandering laten ondergaan. Het resultaat: een strak, wit en helder museum waar de kunstuitingen optimaal aandacht krijgen.

Het museum werd 17 november j.l. heropend met de even kleurrijke als uitbundige tentoonstelling "Expressionisme in Nederland" (t/m 19 februari). Een uitstekende keuze. Al zou de vorige exposi-

tie (een overzichtstentoonstelling van de Bergense School-voorman Leo Gestel) zeker ook geen gek figuur hebben geslagen. Dit terzijde, geweest is immers geweest.

■ Expressionisme

De tentoonstelling "Expressionisme in Nederland" (tussen 1910 en 1930) omvat 120 schilderijen, grafiek en beelden uit particuliere en openbare collecties uit binnen- en buitenland.

Gedurende het eerste kwart van deze eeuw wilden diverse Nederlandse kunstenaars zich, in navolging van onder meer Vincent van Gogh, zo expressief mogelijk uiten. De wereld van hun eigen gevoelens werd het vertrekpunt van hun kunst, in tegenstelling tot de impressionisten enige tientallen jaren daarvoor, die de wereld om hun heen als uitgangspunt namen. Bij de meeste Nederlandse kunstenaars ging de deformatie (=vervorming) van de kleur echter niet zo ver als bij hun buitenlandse voorbeelden. Ook de deformatie van de vorm, zoals gepropageerd door de Franse kubisten, voerden zij niet zo ver door.

De tentoonstelling voert de bezoeker langs enkele schitterende werken van Kirchner, Von Jawlensky, Schmidt-Rottluff en Kandinsky waarmee meteen de toon is gezet. Aanvankelijk werd de confrontatie met de nieuwe buitenlandse stromingen (fauvisme, luminisme en kubisme) door de Nederlandse schilders even kleurrijk omarmd. Feestelijke schilderijen van Kees van Dongen en Jan Sluijters laten dat heel goed zien. Langzaam verstillen de kleuren hetgeen zichtbaar wordt via het somberder werk van de Bergense School schilders (met als hoogtepunt een prachtig werk van de in Auschwitz om het leven gekomen Joodse kunstenaar Else Berg).

Rond 1920 spetteren opnieuw de kleu-

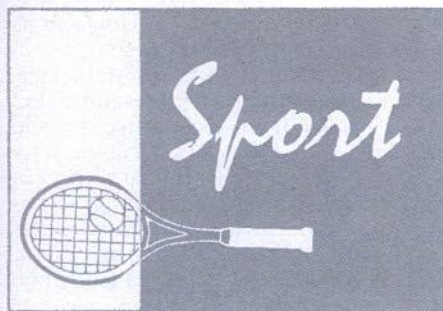

ren, nu via de schilders van de Groninger Ploeg (met voorop Jan Altink). De tentoonstelling wordt besloten met een klein eerbetoon aan de Haarlemse schilder Herman Kruidier.

Wie deze rijke tentoonstelling in het prachtige vernieuwde Singer museum nog wil gaan zien zal zich moeten haasten: zondag 19 februari valt definitief het doek over "Expressionisme in Nederland". Wie daar niet meer aan toekomt adviseer ik gewoon te wachten op de volgende expositie. Het opgefriste Singer is immers weer springlevend!

Wim Heij

HET UITZICHTLOZE IMITEREN.

Er is niet aan te ontkomen: PSV moet worden bijgezet in het koningsgraf van het Nederlands voetbal. Het zal nooit meer wat worden in Eindhoven. De farao Bill Mayer heeft de mummie Dick Advocaat aangesteld. Moge PSV in vrede rusten onder een obelisk van compassie.

Ach, ze zijn zo aardig daar in Eindhoven: ze nemen beschaafde mannen aan als Robson, Westerhof of Hiddink. Ze halen zelfs een oude man als Rijvers helemaal uit Frankrijk terug, terwijl die zich nu juist op een eiland van alle s(c)ores had ontdaan. Ze stellen de teergevoeligste assistent-trainer aan die je kunt denken:

Frank Arnesen, uit Denemarken. O, wat doen ze hun best om internationaal te lijken. En o, wat blijven ze een Brabants dilettanten-clubje. Een kamerorkest dat consequent een kakofonie veroorzaakt, maar de wanklanken verdoezelt met halfzachte verontschuldigen. 'We doen toch ons best!' 'We proberen heus wel aansluiting te vinden.' 'We willen eenzelfde niveau als Ajax.'

Natuurlijk wil PSV concurreren met het eskadron van Louis van Gaal. Ze zijn afgunstig in Eindhoven. Want die legerhoofdman te Amsterdam heeft het toch maar voor elkaar gekregen dat Ajax ook internationaal weer een reputatie heeft die vergelijkbaar is met de faam uit de jaren zeventig. Gemeten aan de inkomsten is die reputatie zelfs nog beter. Want de verdiensten worden nog steeds ridiculer.

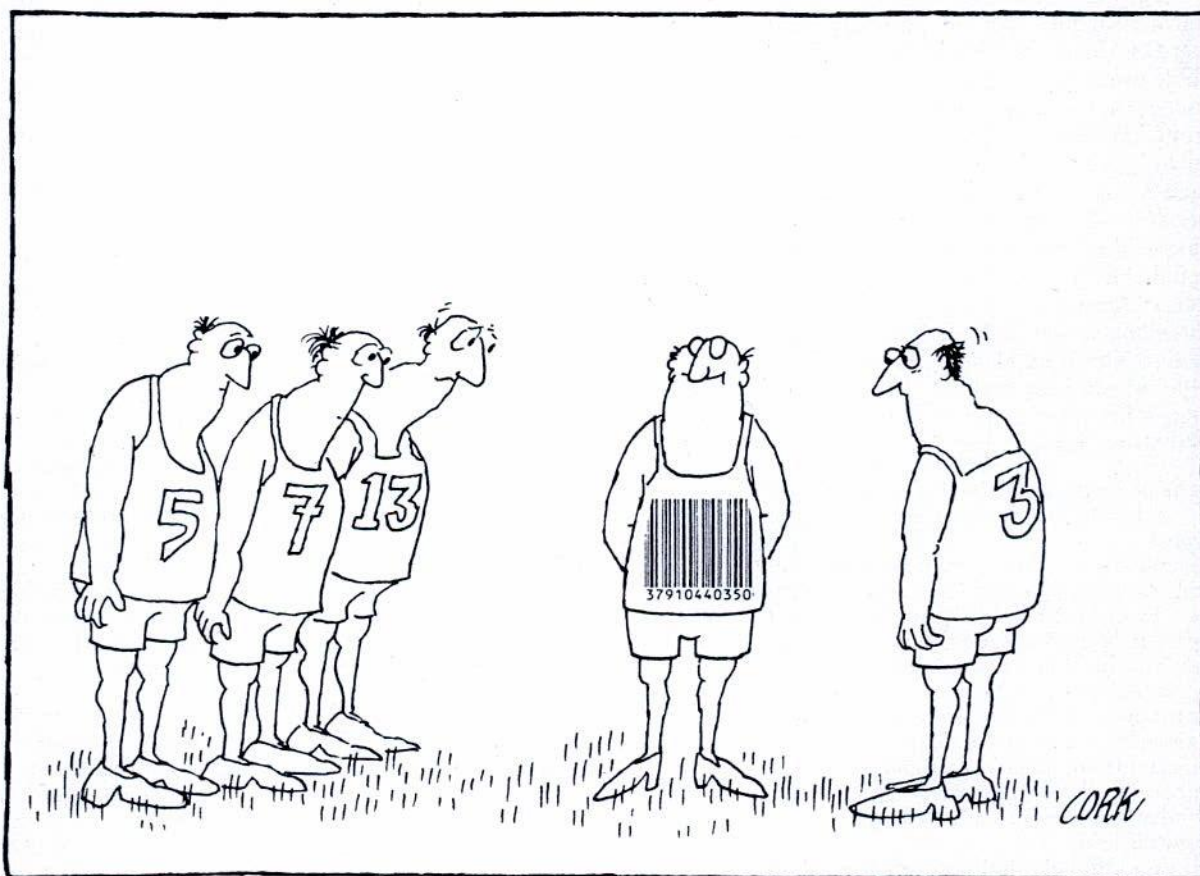
PSV zoekt het in de nabootsing. Natuurlijk: het stadion werd verfraaid, de Herdgang werd tot trekpleister gebom-

bardeerd en van Breukelen kreeg een oer-Brabantse afscheidswedstrijd, maar het hield allemaal iets kneuterigs. Nergens kun je zo comfortabel naar een voetbalwedstrijd kijken, maar wat zich vervolgens aan het toeschouwersoog toont is een ongeregeld zootje.

Houten klazen naast balvirtuozen zonder tactische inzicht, strompelaars met een overdreven behoefte om de bal zo snel mogelijk bij een medespeler in te leveren (meestal wordt dat dus een tegenspeler), naast zichzelf dwarszittende pingelaars. Een eenheid heeft nog geen coach er na de zes succesjaren van kun-

tie iets van een eigen stijl konden ontwikkelen. Het begon al met Vanenburg die een contract voor het leven kreeg aangeboden. Uniek en zeer sociaal beleid. Helaas ook een misleun van jewelste. Na hem kwamen andere ex-Ajaciëden in hoog tempo naar Eindhoven. Gedoemd om te mislukken. Een treurig schouwspel eigenlijk.

Als je geen André van Duin heet, is het onmogelijk om met louter imiteren te komen. De club nabootsers zal het ook met Advocaat geen stap verder brengen. Die is bij het Nederlands elftal een nabootser van zich zelf geworden:

nen maken. Dus werden de coaches weggebonjourd. Zelfs Hiddink kreeg ondanks alle verdiensten zijn congé. Robson ging de laan uit, Westerhof kon nog sneller ophoepelen.

Wat deden management en bestuur in-tussen? De portemonnaie opentrekken voor miljoenen transfers zonder zichzelf de vraag de stellen of de betreffende vedetten met elkaar in de bestaande selec-

geen greintje echtheid meer aan te beleven. Dag PSV, dag brave poppenkast. Zou misschien een vrouw als manager wat zijn? De vrouw van Bill Mayer misschien? Want Eindhoven moet toch ooit eens aan een origineel idee gestalte en gezicht geven.

Hans van Wissen.

VAN HMT NAAR AMT

Als je in Nederland langs een kazerne komt zie je soms wel drie militaire tehuizen op rij staan: PMT's, KMT's en een enkele keer een HMT. Jarenlang hebben de drie belangrijkste "zuilen" in Nederland (Protestant, Katholiek en Humanistisch) er voor gezorgd dat militairen, die 's avonds niet naar huis konden, een gezellige plek hadden om na het werk in eigen sfeer te ontspannen, een praatje te maken en spelletje te doen of te studeren. Lessen geestelijke verzorging werden er gegeven, waardoor de aankomend militair de sfeer kon proeven. Zo'n tien, twintig jaar geleden was het vaak een grote drukte: volop licht, veel volk over de vloer, beslagen ramen of mensen op het terras. Tegenwoordig ziet het er vaak troosteloos uit. Veel tehuizen zijn gesloten en anderen geven soms het trieste beeld van een enkele bezoeker die een biljartje legt. De veranderingen bij defensie zijn niet ongemerkt aan de Militaire Tehuizen voorbij gegaan. Vanaf 1 januari van dit jaar gaat er nog meer veranderen, maar nu ten goede. Dat hoopt in elk geval Bert Jansen, directeur van de gloednieuwe Stichting Algemene Militaire Tehuizen.

Zou je eerst iets willen vertellen over de voorgeschiedenis van de Humanistisch Militaire Tehuizen?

Begin jaren vijftig, ten tijde van de politio-nale acties, toen vanuit Nederland allerlei pakjes naar Indië werden gestuurd, werd het idee opgevat om Humanistische Militaire Tehuizen te stichten. Het was de tijd waarin alles "per zuil" georganiseerd werd en zo kregen we naast de katholieke en de protestantse tehuizen ook humanistische. De Stichting Humanistisch Thuisfront, die ook nu nog bestaat, heeft de stichting voor de exploitatie van de militaire tehuizen opgericht. Dit is trouwens dezelfde stichting die de Humanistisch Geestelijke Verzorging van de grond heeft getild. Het eerste tehuis was het Adlerhuis in Amersfoort, dat bestaat niet meer. Jarenlang waren in Nederlands drie huizen, in Nunspeet, Havelte en 't Harde. In 1967 kwam daar het huis in Seedorf bij. Dat is het grootste, er komen 1200 tot 1400 bezoekers per dag.

Is de neergang in bezoekers aantallen van de laatste tijd of is dat al langer aan de gang?

Eigenlijk is het al begonnen met de invoering van de OV-kaart voor dienstplichtigen. Er kwamen steeds minder binnenslappers op de kazernes, dus nam de behoefte aan een huiskamer 's avonds af. Na de Prioriteiten-nota is het wel veel sneller gegaan: onderdelen werden sterk verkleind, kazernes werden gesloten, de militaire tehuizen bleven, maar waren niet meer rendabel. En als een onderdeel wordt uitgezonden staat het militaire tehuis ook grotendeels leeg.

Bij de katholieke militaire tehuizen ging het licht het eerst uit: de Stichting Centrale Katholieke Militaire Tehuizen ging begin '93 in liquidatie. Op ongeveer hetzelfde moment vroeg staatssecretaris Frinken advies aan de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht over het voortbestaan van de tehuizen. Het was duidelijk dat er iets moest gebeuren.

Wat was het gevolg van het advies van de

Vanaf 1 januari 1995: AMT in Seedorf

MRK?

Voor het advies uitkwam was er al overleg tussen de Stichting Humanistisch Thuisfront en de Centrale van Katholieke Militaire Tehuizen over het exploiteren van algemene militaire tehuizen. Dat was op initiatief van het HMT gebeurd: daar was men allang voorstander van algemene tehuizen, die ruimte zouden bieden aan iedereen en aan de geestelijke verzorging van de verschillende stromingen.

De MRK gaf aan dat er op die plaatsen waar voldoende militairen werkten zeker bestaansrecht was voor militaire tehuizen, terwijl een meerderheid van de raad zich uitsprak voor algemene militaire tehuizen. Het KMT-HMT overleg voelde zich gesteund door het advies en is gaan fungeren als één gesprekspartner: de organisatie die algemene militaire tehuizen wilde gaan exploiteren.

Defensie heeft er een half jaar over gedaan om te reageren; men kwam met het plan één koepelorganisatie op te richten waarin de de militaire tehuisorganisaties vertegenwoordigd waren. Deze koepel zou dan de subsidie voor tehuizen op door defensie aangewezen plaatsen toewijzen en regelen. Alleen, op dat moment waren er nog maar twee tehuisorganisaties: Pro Rege van de PMT's en de voorloper van de AMT's. Met drie organisaties kun je een meerderheid vormen om besluiten te nemen, met twee is dat veel lastiger. Na langdurig overleg is gekozen voor een onafhankelijk voorzitter, oud-staatssecretaris Van Voorst tot Voorst, en een arbitrage regeling. In maart wordt de koepel opgericht, voor 1995 heeft Defensie een verdeling van de subsidie gemaakt. Vanaf 1996 gaat de koepel dat doen.

Hoe komt het dat Pro Rege kan blijven

opereren en hoe gaat de verdeling van de militaire tehuizen er nu uit zien?

Pro Rege heeft een grote trouwe achterban in het van oudsher protestantse deel van de bevolking, die behoorlijk veel geld opbrengt. Deze achterban wil de eigen tehuizen op bepaalde plaatsen niet opgeven en hoeft dat dus ook niet. Dat ligt bij katholieken, humanisten en voorstanders van algemene huizen anders: de bijdragen van de achterban zijn veel lager, ook al is men wel voorstander van algemene tehuizen. Maar dat is geen organisatie met leden, die contributie betalen.

Defensie subsidieert Militaire tehuizen op zgn. preferente locaties: grote kazernes en opleidingscentra. Iedere thuisfront organisatie kan uit eigen middelen, maar die heeft alleen Pro Rege, tehuizen blijven exploiteren waar men dat nodig acht. Wat de Algemene Militaire Tehuizen betreft: die komen voorlopig alleen op die preferente locaties; op dit moment zijn er 14 locaties aangewezen, waarvan er 7 voor de AMT's zijn. In Stroe, Volkel en Seedorf zijn op dit moment AMT's in bedrijf.

Hoe ziet de toekomst er uit?

We gaan zo snel mogelijk bouwen in Rotterdam; daarna komen Woensdrecht, de Peel en Schaarsbergen aan de beurt. Daarvoor moet natuurlijk wel

het één en ander geregeld worden.

Daarnaast hebben we het natuurlijk nog druk met de afwikkeling van de "oude" stichtingen en het aankleden van de nieuwe Stichting Algemene Militaire Tehuizen. We hopen ook een mobiel huis in te kunnen richten voor uitzendingen. Daarvoor moet nogal wat geregeld worden: zo'n huis moet onderdeel van Defensie zijn, anders krijgt men geen bescherming. Daar kan je als particuliere organisatie geen aanspraak op maken.

Gelukkig wordt er nieuw leven geblazen in de Tehuizen, want het blijkt dat ook BB'ers graag komen en de ontspannen sfeer en de gezelligheid op prijs stellen. Het is belangrijk dat er ruimte is naast de kazerne, waar naast allerlei activiteiten ook plaats is voor een praatje. In de toekomst zijn er misschien nog wel meer mogelijkheden voor de tehuizen, als we wat meer ervaring hebben met de beroepsmilitairen.

En wat betekent dat "Algemeen" nu?

Dat er geen Humanistische of Katholieke maaltijden zijn, of een Protestants biljart. De voorzieningen zijn voor iedereen en elke geestelijk verzorger is welkom, voor een praatje met de bezoekers, maar ook voor lessen en andere activiteiten.

Veel succes!

Joan Merens

GILDE: KENNIS EN ERVARING DELEN MET ANDEREN

“Geén klusjesmensen maar adviseurs zonder overall”

Militairen die met FLO gaan of gebruik maken van de UBM-regeling hebben vijftig jaar of meer op deze aardbol rondgelopen en dus al heel wat meegemaakt. Ze hebben kennis en ervaring opgedaan tijdens hun lange diensttijd (geschoold als instructeur, gewerkt op leidinggevende posities, vaktechnische werkzaamheden verricht, enz.), zich met vallen en opstaan handigheden eigen gemaakt of zich uitputtend met een hobby bezig gehouden.

Het zou jammer zijn als deze wijsheid “werkloos” zou blijven. Veel ouderen zijn dan ook best bereid hun kennis en ervaring aan anderen ter beschikking te stellen. Dat kan, o.a. via (het) Gilde (het lidwoord “het” staat niet in de officiële benaming).

In onderstaand vraaggesprek vertelt adjudant b.d. Teun Van Dam (58) uit Steenwijk het een en ander over deze actieve maar nog tamelijk onbekende organisatie.

In Nederland zijn zo’n tachtig Gilden actief. Het eerste ontstond in Amsterdam in 1984. Al snel volgden andere steden als Groningen, Maastricht, Apeldoorn, Rotterdam en Utrecht. Inmiddels ook in talrijke andere (ook

veel kleinere) plaatsen, tot in de verste uithoeken van het land. Het motto van ieder Gilde is: ouderen voor anderen. Iedereen kan op z’n tijd een advies, aanwijzing of tip gebruiken, op welk gebied dan ook. En wie kan deze hulp beter geven dan mensen met ervaring op een bepaald terrein?

Hoe verliep, in grote lijnen, je militaire loopbaan?

Ik ben op de KMS opgeleid tot instructeur en volgde daarna de wapentechnische opleiding bij de cavalerie. Na een periode werkzaam te zijn geweest op het opleidingscentrum ben ik bij de parate troepen terecht gekomen en heb ik alle onderofficiersrangen doorlopen. Mijn laatste functie was bij het Legerkorps, bij de Deelsectie Opleidingen Adviezen en Inspectie op een vooruitgeschoven post in Bergen-Hohne (o.a. het voorbereiden van oefeningen en schietseries). In augustus 1992 ben ik met FLO gegaan.

Jullie zijn, na je FLO, vanuit Duitsland naar Nederland gekomen. Waarom zijn jullie in Steenwijk neergestreken?

Eigenlijk hadden we in de buurt van Apeldoorn willen gaan wonen maar daar was geen plek op het verkrijgen van een woning. Via een collega, die in Steenwijk woonde, zijn we, min of meer bij toeval,

hier terechtgekomen. Wij hadden geen enkele binding met Steenwijk.

Hoe keek je tegen je naderende nieuwe levensfase aan?

Ik heb beslist niet tegen een groot gat aan gekeken. Ik had steeds het idee dat ik mijn tijd wel zou kunnen vullen. Met o.a. in het voor- en najaar er een lekkere poos met de caravan op uit trekken, wat knutselen en prutsen, enz. Ik heb er echt niet tegen opgezien. Daar kwam nog bij dat ik één jaar na heb mogen dienen waardoor ik niet het gevoel had dat ik er uit moest maar dat ik er uit ging.

Achteraf vraag ik mij weleens af of je niet te jong uit zo’n arbeidsproces stapt. Al voeg ik er wel direct aan toe dat het een verademing is dat je allerlei zaken nog wel kunt doen maar het niet meer moet doen. Je kunt nu ook nee zeggen en dat is meer dan een plezierige bijkomstigheid. Desondanks, er op terugkijkend, denk ik dat ik het meest zou voelen voor een meer flexibele uitstroom.

Vanaf bijna het begin was je betrokken bij het oprichten van het Gilde in Steenwijk. Wat trok je zo aan in deze organisatie?

Ik had er voordien nog nooit van gehoord. Je zou dan ook kunnen zeggen dat ik er min of meer bij toeval bij terecht kwam. Ik had mij net aangemeld bij de PCOB (Protestant Christelijke Ouderen Bond) om te kijken of ik er iets kon doen. Daar kwam van het Gilde-in-oprichting de vraag binnen of er onder de leden van deze bond misschien ook personen waren, die hun kennis en ervaring beschikbaar wilden stellen aan anderen (in Gilde-terminen: aanbieders). Ik ben toen, namens de PCOB, naar de eerste werkbijeenkomst van het Gilde gegaan en heb daar mijn zegje gedaan. Waarop ze mij vroegen of ik niet met hun groep mee wilde denken. De gedachte van zo’n Gilde sprak mij wel aan, dus zei ik ja. En sindsdien ben ik er, als bestuurslid, actief bij betrokken.

Het motto van elk Gilde is: ouderen voor anderen. Kun je daar iets meer over vertellen?

Ouderen willen erbij blijven behoren en hebben behoefte aan sociaal contact maar bovenal wil deze categorie mensen de kennis en ervaring die ze bij zich dragen beschikbaar stellen aan anderen. Indien anderen, ouderen zowel als jongeren, gebruik wensen te maken van hun diensten dan snijdt het mes aan twee kanten: ze doen iets met hun kennis

en ze blijven deel uitmaken van de wereld waarin ze leven.
Voor ontvanger zowel als aanbieder geeft zo iets voldoening.

Het motto "ouderen voor anderen" zou je dus ook om kunnen keren?

De anderen kunnen zeker ook veel betekenissen voor ouderen. Door gebruik te maken van hun diensten geven ze de "niet-werkenden" het gevoel dat ze nog nuttig zijn. Door die wisselwerking ontstaat er een beter contact tussen oud en jong in de maatschappij. Het draagt bij aan het afbreken van hokjes ("het vergrijsde deel van de samenleving") en, het klinkt wat idealistisch, het creëren van een wij-gevoel.

Kun je met enkele voorbeelden aangeven wat een Gilde zo al in de aanbidding heeft?

Een gepensioneerde ondernemer zou een jonge startende ondernemer de nodige tips kunnen geven. Natuurlijk moet zo'n jonge man voor het opzetten van een eigen bedrijf naar alle mogelijke beroepsinstanties als een Kamer van Koophandel e.d. om zich daadwerkelijk te gaan vestigen. Maar hij kan, in het voortraject, iets hebben aan de kennis van die oudere.

Iemand die kijkt heeft op tuinaanleg kan zeer wel een ander helpen met het ontwerpen van zijn tuin. Een ander heeft jarenlange ervaring met het kweken van eigen groente en is bereid mensen die een moestuin op willen zetten daarbij te adviseren.

Wij hebben bij ons Gilde iemand die tolk/vertaler geweest is en die anderen wil helpen met het vertalen van buitenlandse teksten of met het opstellen van een brief in één van die talen.

Problemen met het timmeren van een kippenhok, het leggen van een tegelmozaïek; het interpreteren van een bestemmingsplan, moeilijkheden op elektronisch gebied, je kunt met al deze vragen naar het Gilde. Hebben we zelf, voor sommige vragen, geen aanbieders in huis dan treden we in contact met de buur-Gilden of met het landelijk Gilde. Soms kan volstaan worden met een telefonisch advies, in andere gevallen, wanneer het voor de aanvrager zo belangrijk is, dan komt iemand in persoon naar de hulpvrager toe.

Richten jullie je op een speciale doelgroep of kan iedereen gebruik maken van jullie aanbod?

Iedereen, oud of jong, kan bij een Gilde met zijn of haar vragen terecht.

Hoe komt het contact tussen aanbieder en gebruiker tot stand?

Een aanvrager belt op naar het centrale meldpunt van het plaatselijke Gilde of meldt zich op het spreekuur. Er wordt genoteerd wat betrokkene wil, vervolgens wordt er contact opgenomen met de aanbieder en gekeken of de aanbieder in kan gaan op het gevraagde, waarna de aanbieder in contact wordt gebracht met de aanvrager. Na verloop van tijd wordt er door de staf van het Gilde teruggekoppeld naar zowel aanbieder als

aanvrager over het verloop van dit samenspel.

Zijn er voor gebruikers kosten verbonden aan jullie hulp?

Het aanbod van de diensten is belangeloos. Er wordt door de aanbieder alleen een vergoeding gevraagd van de gemaakte kosten die uitsluitend kunnen voortvloeien uit opdrachten van de aanvrager.

Laat ik een voorbeeld geven. Een aanvrager heeft een probleem. De aanbieder kan hem daarbij wel helpen maar moet daarvoor onkosten maken, bijvoorbeeld door ergens naar toe te reizen. Dan moet de aanvrager instemmen met het vergoeden van deze te maken kosten. Alleen de daadwerkelijk gemaakte kosten, geen uurloon. Telefoongesprekken of ritjes binnen de gemeente worden nooit in rekening gebracht.

Is er geen sprake van concurrentie t.o.v. bestaande bedrijven?

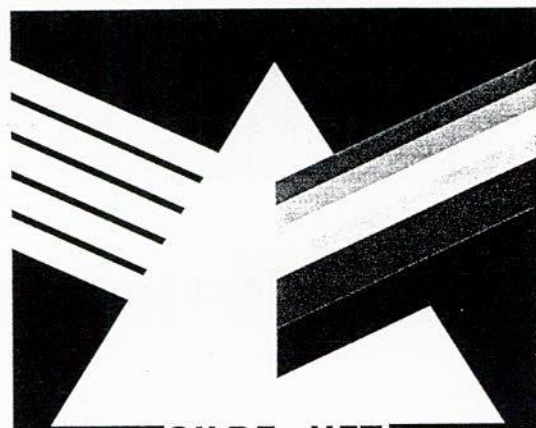
Ik zou haast het tegendeel willen beweren. Commerciële bedrijven kunnen blij zijn met een instelling als het Gilde omdat ze er van kunnen profiteren. Als een Gilde-aanbieder een goed advies geeft hoe een kippenhok gebouwd moet worden en uit welk materiaal, dan werkt dat stimulerend om het daadwerkelijk ook te gaan doen. Vaak zal zo'n aanbieder dan ook nog zeggen bij welke zaak hij/zij het beste voor het benodigde terecht kan. De commercie heeft er voordeel van.

Voor alle duidelijkheid, wanneer ik een kamer zou willen behangen dan kan ik wel bij jullie terecht voor behangadvies maar niet voor een behanger?

Precies. Gilde-aanbidders zijn geen klusjesmensen maar adviseurs zonder overal.

Waarom ertaar je deze vorm van actieve vrijetijdsbesteding als zinvol?

Je bent bezig, je moet denken, je blijft creatief en je houdt je contacten. Allemaal heel belangrijk voor iemand die een nieuwe levensfase ingaat en zeker voor een militair die daar bovenop nog een andere overgang meemaakt, die van de militaire naar de civiele samenleving. Voor het opnieuw plaats bepalen, hoe ga ik mijn bestaan een zinvolle invulling geven, kan iets als het Gilde van grote betekenis zijn. Je komt nu heel andere mensen tegen en ik ervaar dat als een verrijking. Al moet ik er wel bij zeggen dat het in het begin soms wel wennen was. Als militair heb je de neiging om snel beslissingen te nemen, simpel gezegd, recht op het doel af te gaan. In ieder geval iets te doen. In de civiele sector loop je nog wel eens tegen "dat kunnen we morgen ook nog wel doen" op. Ze schrijven rustig dat het ze niet gelukt is om het op tijd klaar te hebben. En dat

**GILDE HET
SPECTRUM**

**De Meenthe Stationsplein 1, 8331 GM Steenwijk
Telefoon 05210 - 13670**

is dan hun hele excuus! Die excuses ken-de ik in militaire dienst absoluut niet en, werkelijk, zelfs nu ik er al weer enkele jaren uit ben, heb ik soms nog moeite dit soort verontschuldigen te aanvaarden.

Welke tip zou je militairen, die op het punt staan de dienst met FLO of anderszins gaan verlaten, terzake het Gilde willen geven?

Nader je deze levensfase, kijk dan eens om je heen wat er zoal in de burger-samenleving te doen is. Voor veel (oudere) militairen houdt de wereld op bij de Welzijnszorg (tegenwoordig O&O. WH), in de civiele samenleving bestaat er werkelijk een zee aan instellingen waar men mensen nodig heeft. Oud-militairen kunnen voor het sociaal-culturele werk, in sportorganisaties en tal van verenigingen in hun woonplaats heel veel betekenen. Er is overal dringend behoefte aan vrijwilligers die willen besturen, dingen willen organiseren, kortom die iets willen doen. Mijn advies is dan ook wacht niet passief tot er misschien iemand langs komt maar zet je actieve (militaire) bestaan voort maar nu ten dienste van de een of andere organisatie. Juist militairen, vanwege de vele overplaatsingen, zitten vaak als eenling ergens in een samenleving. Dat is het slechtste wat een mens kan overkomen. Zeker als je je voorgoed ergens gaat vestigen en je, door pensionering, volledig aangewezen bent op de civiele samenleving, ga dan wat doen. Je bent bezig, voelt je nuttig en je krijgt er heel veel voor terug ... contacten met anderen. Ik ervaar deze ontmoetingen met heel andere mensen echt als geestelijk verruimend.

Wim Heij

Voor nadere informatie kan men zich wenden tot Gilde Nederland, Hartenstraat 18, 1016 CB Amsterdam. Tel. 020-6254450 (10-16 uur).

Vrede kun je zijn...

'Er is geen weg naar vrede, vrede is de weg' is een alom bekende uitspraak. Zelden werd de diepere betekenis ervan zo goed duidelijk gemaakt als in het boekje **Iedere stap is vrede** van Thich Nhat Hanh (Vietnam 1926), dat in november jl. uitkwam bij Ankh-Hermes. Nhat Hanh is een boeddhistische

monnik, zenleraar, schrijver (van meer dan 75 boeken) en vredesactivist, die in 1967 door Martin Luther King jr. werd voorgedragen als kandidaat voor de Nobelprijs voor de Vrede. Sinds 1966 woont deze Vietnamese banneling in Frankrijk, waar hij in het door hem opgerichte meditatiecentrum 'Plum Village' schrijft, onderricht geeft, in de tuin werkt en vluchtelingen van over de hele wereld helpt.

Tegen het einde van zijn boek schrijft Nhat Hanh over de frustraties in de huidige vredesbeweging en de noodzaak van het vinden van een nieuwe houding: *Vredeswerk verrichten betekent in de eerste plaats vrede zijn, vrede leven.* Want, zo stelde hij eerder: *Werkelijke kracht ligt niet in macht, noch in geld of wapens, maar in diepe innerlijke vrede.* Hoe die te bereiken wordt uiterst simpel, systematisch en glashelder uiteengezet in drie delen met elk enige tientallen korte hoofdstukjes. In het eerste deel leren we ons voortdurend bewust te zijn van onze ademhaling, ook tijdens tal van gewone dagelijkse handelingen; afwassen, eten, autorijden, grasmaaien, telefoneren bieden allemaal momenten voor meditatie, nauwelijks minder dan het meestal veronderstelde stilzitten in een kamertje. In het tweede deel le-

ren we hoe je met de vruchten van die bewuste aandacht en concentratie pijnlijke gevoelens (boosheid, angst) kunt omzetten in liefde, begrip en meedogen. Het derde deel laat dan tot slot het verband zien tussen die diepe innerlijke vrede en wereldvrede. Kortom, zoals de Dalai Lama in het voorwoord zegt: *Vrede moet eerst in onszelf gestalte krijgen...*, waartoe dit boek een prima aanzet biedt. **Thich Nath Hanh: Iedere stap is vrede.** Ankh-Hermes, Deventer 1994. 133 blz. f 29,50. (FS)

Vlees en visie samen.

Het is met de Amerikaanse auteur Henry Miller (1891-1980) gegaan als met de door hem zo bewonderde Engelse schrijver D.H. Lawrence: wereldwijde bekendheid kregen ze vooral door geruchtmakende publikatieverboden in hun puriteinse vaderlanden tussen de beide wereldoorlogen. Lawrence trof dit lot met 'Lady Chatterley's minnaar' en Miller met o.a. 'De kreeftse-keerkring'. Een kleingeestige overheidsensuur verklaarde een deel van hun werk tot pornografie en toonde daarmee een totaal onbegrip voor de verwevenheid van vrijheid, sexualiteit, creativiteit en spiritualiteit in een mensenleven en in een cultuur. Of anders gezegd: 'Altijd het vlees en de visie samen', zoals Millers vriendin en collega-schrijfster Anaïs Nin zijn werk eens bondig typeerde.

Henry Miller was evenzeer *levengever, geestelijk leraar als schrijver* zegt Erica Jong in haar boek over Miller **De duivel loopt los**, dat vorige herfst verscheen

bij De Prom (vert. Dorien Veldhuizen). Het is deels biografie, deels persoonlijke herinnering en een boeiend onderzoek naar de ideeën over seks in onze tijd. Erica Jong debuteerde in 1974 met 'Fear of flying' ('Het ritsloze nummer') dat haar direct, voordat het een bestseller werd, de enthousiaste vriendschap van verwante zielen ople-

verde met de toen 83-jarige Miller. Weldra wint bij Jong (zelf joods) bewondering het van kritiek op de nogal eens - door onbegrip ten onrechte - van joden- en vrouwenhaat beschuldigde Miller. Ook komen Millers grote literaire kwaliteiten volop aan bod, o.a. door aandacht voor zijn mooiste boek 'De Collossus van Maroussi' (1939) over een bootreis door de Griekse wateren. Jong: *Het is de odyssee van de gevallen mens van het duister naar het licht, van sterfelijkheid naar onsterfelijkheid, van wisselvalligheid naar bestendigheid, van onwetend materialisme tot verlichte spiritualiteit.* Het lijkt wel of de profetische Miller met dit prachtige boek aan de vooravond van vijf jaren duisternis over Europa zijn lezers een hart onder de riem wilde steken. Het vlot geschreven boek van Erica Jong maakt nog eens duidelijk dat Miller lezen ook een ontmoeting kan betekenen met pure schoonheid en ware wijsheid. En dat in een taal die altijd recht uit hart en buik komt...en soms lager. **Erica Jong: De duivel loopt los.** De Prom, Baarn 1994. 280 blz. f 45,00 (FS)

Magische roman.

Ma rolde de mat uit en ging op de grond slapen. Pa bleef in zijn stoel zitten. En ik dreef op bed de slaap in en uit, en luisterde naar de stemmen van de Gelukzaligen in een achter ons gewone leven verborgen hemel. Misschien zien we op een dag de bergen in de verte. Misschien zien we op een dag de zeven bergen van onze geheimzinnige lotsbestemming. Zien we op een dag dat er voorbij onze chaos altijd nieuw zonlicht is en sereniteit. Zo eindigt de roman **Toverzangen** van Ben Okri (Nigeria, 1995), die onlangs in een vertaling van Martha Vooren verscheen bij Van Gennep. Een vervolg, maar ook zelfstandig te lezen, op 'De hongerende weg', waarmee Okri in 1991 de Britse Bookerprijs won. Aan die magistrale roman werd in deze rubriek in mei '93 een lange, lovende recensie gewijd. **Toverzangen** wordt opnieuw verteld door het abiku-geestekind Azaro, dat thuis is in verschillende werelden (zie citaat). In de dagelijkse wereld van het door burgeroorlog, armoede en geweld geteisterde Nigeria zijn daar weer de Partij van de Rijken met de barhoudster Madame Koto, de al even terroriserende Partij van de Armen, Azaro's idealistische Pa, sjouwer en bokser, en zijn realistische

Ma, marktvrouw, als ook zijn abiku-vriendje Ade en de oude, blinde man. Temidden van een surrealistisch decor van mythische dieren en schimmen, myste-

Ben Okri
Toverzangen

Van Gennep Amsterdam

rieuze bomen en nachtmerries, vechtpartijen en visioenen, weet Okri toch voortdurend de dromen van mensen over een betere toekomst tot werkelijkheid te wekken. Deze magische en poëtische roman kort navertellen gaat niet, maar om de nieuwsgierigheid te prikkelen citeer ik hier tot slot enkele titels van de zestig hoofdstukken: Pa en de lichtende demon, De edelstenen van de slaap, Het raadsel van de witte antilopen, De duistere nieuwe tovertijd, De nacht van de politieke magiërs, Het mysterie van de vlinders, De geheime doodsnood van tijgers, In het dromenrijk van de dode man. **Ben Okri: Toverzangen.** Van Gennep, Amsterdam 1994. 319 blz. f 49,50 (FS).

VN-vredesmachten

Vredesbeweging en krijgsmacht blijken elkaar steeds meer te kunnen vinden. Het IKV, Pax Christi Nederland en het Studiecencentrum voor Vredesvraagstukken van de Katholieke universiteit Nijmegen hebben in een publicatie (Het vredesproces in beweging. Nieuwe uitdagingen voor VN-vredesmachten) hun licht laten schijnen over de problematiek van militaire vredesoperaties. In het boek - dat eind september aan minister Voorhoeve werd aangeboden - geven deskundigen een visie op de diverse

aspecten van militaire vredesbevordering. Praktische, juridische en politieke problemen op de weg naar efficiënte vredesoperaties worden aan de orde gesteld. De ethische aspecten van interventie, maar ook de problemen in de samenwerking tussen de VN en particuliere hulporganisaties (bijv. Artsen Zonder Grenzen), alsmede regionale organisaties als de NAVO worden in kaart gebracht. Een ander aspect is de legitimiteit welke de burger moet verschaffen aan vredesoperaties en waartoe de burger dan ook geïnformeerd dient te worden. Het boek beoogt met name aan die informatie een bijdrage te leveren. Overigens zijn de auteurs niet onverdeeld positief over de toekomst. Zo konkluderden bgen b.d. H.J. van der Graaf, M.J. Faber en B. van der Sijde in hun hoofdstuk over conflictbeheersing dat *humanitaire interventie om overal de mensenrechten af te dwingen een utopie is, die een vorm van almacht vereist die de internationale gemeenschap nog lang niet kan opbrengen*. H.J. van der Graaf e.a.: *Het vredesproces in beweging. Nieuwe uitdagingen voor VN-vredesmachters*. Studiecencentrum voor Vredesvraagstukken, Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen. 1994. 230 blz. f 30,00.(WH).

Unieke verhalen

Venster op het lichaam.

De kerk zegt: *Het lichaam is een schuld*.

De wetenschap zegt: *Het lichaam is een machine*.

De reclame zegt: *Het lichaam is een winstobject*.

Het lichaam zegt: *Ik ben een feest*.

Dit is de kortste van bijna honderd teksten uit *Dolende woorden* van Eduardo Galeano, met houtsneden van José Francisco Borges, dat eind '94 verscheen, vertaald door Dick Bloemraad. Het is al weer de zevende vertaling bij Van Gennep van deze auteur uit Uruguay, die mondiaal bekend werd met zijn ge-

Eduardo Galeano
Dolende woorden

Met houtsneden van José Francisco Borges

Van Gennep Amsterdam

schiedschrijving van Latijns Amerika in de monumentale trilogie "Kroniek van het vuur" (nu ook in één band verkrijgbaar). Evenals in het ruim drie jaar geleden uitgekomen "Het boek der omhelzingen" -toen door Galeano zelf geïllustreerd- is hier weer sprake van een schitterende verzameling beelden (ver over de tweehonderd houtsneden maakte Borges) en korte verhalen, sprookjes en anekdotes, afkomstig van heel het Zuid-Amerikaanse continent. Het is een buitengewoon poëtisch, romantisch en schilderachtig panorama geworden van wat alle mensen over de hele wereld in feite altijd bezighoudt, van de oertijd tot op heden: liefde en angst, wonen en wonderen, misdaad en geluk, kunst en dood, armoede en utopie. Nog één tekstje tot slot uit dit grandioze boek.

Venster op de utopie

Zij staat op de horizon, zegt Fernando Birri. Ik kom twee stappen dichterbij, zij gaat twee stappen achteruit. Ik zet tien stappen en de horizon wijkt tien stappen.

Hoe ver ik ook loop, ik zal haar nooit bereiken. Waartoe dient de utopie? Daartoe dient zij: om te lopen.

Eduardo Galeano: *Dolende woorden*. Van Gennep, Amsterdam 1994. 276 blz. geïll. f 49,90 (FS)

Vietnam

De roman *Het verdriet van Vietnam* van de Vietnamese schrijver Bao Ninh laat op buitengewoon indringende wijze zien hoe getraumatiseerd soldaten uit een oorlog kunnen terugkeren. Hoofdpersoon in deze, sterk autobiografisch getinte, roman is Kien. Deze Kien behoort tot de weinige overlevenden van een jeugdbrigade die in 1967 werd gemobiliseerd om in het zuiden van Vietnam te gaan vechten. Een dag voor zijn vertrek naar het front ligt hij met zijn jeugdliefde Phuong aan de oever van een meer in Hanoi. Zij nodigt hem uit met haar de liefde te bedrijven, maar Kien weigert dit omdat hij de liefde puur wil houden en wil bewaren tot na de oorlog. Phuong dringt aan: *Maar er komt nooit meer een gelegenheid als deze. (...) Ik voorzie wat er gaat gebeuren. Verwoesting en ondergang*. Desondanks is Kien niet te vermurwen. Na terugkeer uit de oorlog (en de meest verschrikkelijke dingen meegemaakt te hebben) zijn Kien en Phuong, ondanks hun

genegenheid voor elkaar, niet bij machte het leven van voor de oorlog weer op te pakken. Ze weten dat ze elkaar toebehoren, maar de rampzalige oorlog staat

verwezenlijking daarvan voor- goed in de weg. Beiden hebben ze de oorlog overleefd, zijn niet dood maar ook niet meer in staat nog écht te leven. Wie meent, op grond van voorgaande grove samenvatting, dat *Het verdriet van Vietnam* de zoveelste melodramatische oorlogsroman is, zit er ver naast. Het is een indrukwekkende roman die voor kanjers als "Van het westelijk front geen nieuws" (Remarque) en "Buiten voor de deur" (Borchert) absoluut niet onder doet. Bao Ninh: *Het verdriet van Vietnam*. De Geus, Breda. 1994. 240 blz. f 39,90.(WH).

Vals spel

John Francome (1952) was één van de grootste jockeys in Engeland en won meer dan honderd races. In 1985 stopte hij met dit werk en werd hij sportcommentator en schrijver van "racing thrillers". Ook *Vals spel* is zo'n thriller die zich afspeelt op en rond de renbaan waarin de jonge ambitieuze jockey Kelly Connor de hoofdrol speelt. Kelly's vader, zelf een gewezen jockey van zekere

faam, wordt vermoord omdat hij weigert zijn dochter ertoe over te halen vals spel te spelen en een paard, waarop miljoenen waren ingezet, een race op Ascot te laten verliezen.

Ondanks dreigementen en waarschuwingen zet Kelly alles op alles om te weten te komen wie er opdracht voor de moord op haar vader heeft gegeven. De wereld waar ze dan in terecht komt is een wereld van drugs, seks, wapenhandel en nog meer moorden. Waarbij ze ook haar eigen leven op het spel zet.

Dat John Francome geen leek is op het gebied van de paardensport wordt de lezer al snel duidelijk. Dit gegeven maakt het boek nog aantrekkelijker omdat Francome een beeld weet te schetsen waardoor de lezer een goed beeld krijgt van het reilen en zeilen bij die paardensport. Ook kan hij de spanning goed gedoseerd opvoeren en de ontknoping tot de laatste pagina's bewaren waardoor je het boek in één ruk wenst uit te lezen. J.Francome: *Vals spel*. De Fontein, Baarn 1994, 283 blz. f 29,50 (EK)

Wraaklustige vrouwen

Met de bundel over wraaklustige vrouwen van (Gisa) Margarete Zigan (1938) valt niet te spotten. De bundel bevat 18 niet alledaagse verhalen over meestal door haat gedreven vrouwen die zinnen op wraak.

Margarete Zigan

Wraaklustige vrouwen

Een overspelige echtgenoot, een verkrachter, een voormalig Stasi-spion en zelfs de moordenaar van een rat wordt het op een geraffineerde manier betaald gezet in deze verhalen. Het zijn korte verhalen die tot de verbeelding spreken, zoals bijvoorbeeld het verhaal over Katharina Schulte die geconfronteerd wordt met een jeugdliefde, die haar chanteert met zaken uit haar verleden omdat hij van mening is dat zij hem toebehoort en geen recht heeft op een gelukkig huwelijk met een ander. Weloverwogen vergiftigt zij hem met medicijnen. Margarete Zigan: *Wraaklustige vrouwen*. Bzztôh, Den Haag 1994, 176 blz f 25,-- (EK)

Wim Heij
Erika Krijt
Frank Spoelstra

LOOPVOGEL

Regelmatig worden mensen geconfronteerd met morele dilemma's. Meestal zijn die niet zeer zwaarwegend en worden ze in de praktijk, gaande weg, opgelost. Heel wat ingewikkelder liggen zaken als hulp bij zelfdoding en euthanasie.

Je kunt voor morele dilemma's geplaatst worden waarin je wel wilt handelen, maar het niet kunt, omdat je het goede antwoord niet weet. Wat dat betreft, ik heb het over mijn kanarie-paartje. Door mijn menselijk ingrijpen kon er een nestje gemaakt worden, legde mevrouw kanarie vier eitjes; na een tijdje van broeden kwamen er drie jonge kanaries ter wereld, waarvan er uiteindelijk twee in leven bleven. De oudste van de twee kon op eigen kracht het nest verlaten en de tweede werd er door mevrouw kanarie, een dag of twee te vroeg, uitgemept, omdat ze het tijd vond om aan een tweede legsel te beginnen. Opnieuw een moment voor menselijk ingrijpen, want je houdt het niet voor mogelijk wat een rotzooi die kleine vogeltjes kunnen ma-

ken: de kraamkamer eens flink soppen. Ondanks een keurig schone kraamkamer was mevrouw kanarie niet geheel tevreden over de conditie van het nestje; ik kwam er te laat achter dat ze de jongste kanarie al bijna half kaal had geplukt om veertjes te bemachtigen voor een iets comfortabeler nest. En toen zat ik met de ellende: een kanarie die al moest vliegen, maar het niet kon, omdat hij zijn slagpennen miste: daar zat z'n moeder op. Het leed voor deze jonge kanarie was groot. Hij zag z'n broertje en z'n vader vrolijk door de volière vliegen en op stokjes landen en elke dag deed hij pogingen om van de grond te komen. Wat maar niet lukte en hem in hoge mate frustreerde, omdat hij van de natuur moest vliegen en het niet kon. 't Was echt vreselijk om te zien.

De mensen die ik mijn morele probleem voorlegde - euthanasie voor het kleine vogeltje of niet - reageerden heel verschillend. Een paar vonden mij volkomen gestoord om daar sowieso een probleem van te maken: gewoon de nek om-

draaien. Weer anderen vonden mijn probleem minder gestoord en meenden dat een invalide vogeltje ook recht op verder leven had, omdat het nu eenmaal leefde. Dat betekende dat ik allerlei speciale voorzieningen voor een invalide vogel moest maken, wilde hij kunnen overleven. Daar zat ik met mijn tragische loopvogel.

De vraag was of ik het beestje een gunst zou bewijzen door het zijn jonge nekje om te draaien? Ik zag dat het leed. Hij groeide wel, maar kon niet vliegen. De hele dag door viel het: aanloopjes, vallen. Ik kon het bijna niet meer aanzien. De moraal teruggebracht tot het minimum. Soms wijst de natuur de weg, maar als er menselijk handelen bijkomt, is dat lang niet altijd het geval. Dan ontstaan de morele problemen: ingrijpen of niet en volgens welke richtlijnen?

Gelukkig ging mijn probleem vanzelf over: de veren groeiden langzaam aan en nu eindelijk zit mijn 'loopvogel' naast zijn oudere broertje op de hoogste zitstok in de volière. De moraal van dit verhaal is dat de juistheid van moreel handelen in heel veel situaties achteraf beoordeeld kan worden. En dan nog blijven sommige vragen onbeantwoord.

Freek Pol

Raadslieden - waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	MDTN	Telefoon privé
Wezep/t Harde/ Vlb. Twenthe	L.J.H. (Lex) Beekers	05207-67549/05255-8109	* 06 - 535 - 7549 * 06 - 514 - 6093	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-627909/627913	* 06 - 549 - 7913	040-627322
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942848629
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-1341, tst. 2492/2498	* 06 - 534 - 2492	03210-18934
Rotterdam/ Doorn	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341/381	* 06 - 213 - 341/281 * 06 - 202 - 617	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335	* 06 - 517 - 335	08308-21867
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52089	* 06 - 209 - 2089	02991-3525
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	* 06 - 532 - 2643	05220-62273
Den Helder	M.J. (Marias) van Dorp	02230-52405	* 06 - 209 - 2405	035-232142
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	* 06 - 209 - 6820	072-641080
Seedorf	R.P. (Rob) Geene	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942812470
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-366444/45	* 06 - 557 - 6445	075-703705
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	05920-58574	* 06 - 541 - 8574	05160-13579
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	04950-82811, tst. 702	* 06 - 578 - 702	013-425425
Driehuis- Den Helder	C. (Carine) van Hinte	02550-61204	* 06 - 219 - 204	01727-13248
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	* 06 - 678 - 1826	030-937808
Harderwijk	I.P. (Irma) Jacobs	03410-76000, tst. 7809/7810	* 06 - 533 - 7810	03417-58156
Blomberg	F.G. (Frits) van de Kolk	00-4952358150	* 06 - 443 - 259	00-4952356621
Seedorf	B.J.T. (Ben) van der Linden	00-4942817510, tst. 2285/2286	* 06 - 594 - 2285	00-4942816195
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-366444/45	* 06 - 557 - 6444	035-234907
Stolzenau	J.G.J. (Jan) Nauts	00-49633277276	* 06 - 445 - 290	00-495761687
Woensdrecht	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	01646-92977	* 06 - 504 - 2654	01640-47215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	* 06 - 500 - 7051	020-6323785
Nijmegen	P. (Peter) Samwel	080-276911, tst. 154/196	* 06 - 511 - 1154	080-563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	085-533377 of 532774	* 06 - 564 - 2774	080-229069
Schaarsbergen	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	085-532752 of 532774	* 06 - 564 - 2774	08382-1675
Breda	J.W.F. (Jan) Sulman	076-273341	* 06 - 529 - 3341	076-872688
Vught	J.E.M. (José) Verheyen	073-881000, tst. 1564	* 06 - 531 - 1564	080-239840
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-346826	* 06 - 519 - 6826	05110-72385
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	* 06 - 213 - 341/281	033-952099
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436		05210-13657
Stafradsvrouw	J.J. (Joan) Merens	03404-14436 of 20906		085-629745
Coornherthuis (raadsman)	J. (Jan) den Boer	03404-14060		03210-18934
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060		08370-10205

